

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ШӘРБӘН АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ**

КАРАР

№ 68

02.10.2018 ел

**Татарстан Республикасы
Аксубай муниципаль районы
“Шәрбән авыл жирлеге”
муниципаль берәмлекнең Уставы турында**

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Россия Федерациясе Федераль законы, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы, «жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2007 елның 15 июндәгә 100-ФЗ номерлы Россия Федерациясе Федераль законы нигезендә» Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында "28.07.2004 №45-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы белән, Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеге уставына таянып, Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеге Советы карары:

1. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеге уставын 1 нче кушымта нигезендә расларга.

2. 1 нче кушымтаның 5 нче маддәсенә 9 нчы һәм 14 нче пунктлары 2019 елның 1 гыйнварыннан үз көченә керә.

3. Үз көчен югалткан дип тану:

- «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының Шәрбән авыл жирлеге «муниципаль берәмлеге Уставы турында» 2010 елның 31 августындагы 12 номерлы карар (Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан 2010 елның 30 сентябрдә теркәлгән, дәүләт теркәү номеры RU 165033212010001).

- «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында» 2012 елның 17 августындагы 7 номерлы карар (үзгәрешләр Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан 26.09.2012 елда теркәлгән, дәүләт теркәү номеры RU 165033212012001).

- «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында» 2014 елның 24 апрелдәгә 5А номерлы карар (үзгәрешләр Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан 31.07.2014 елда теркәлгән, дәүләт теркәү номеры RU 165033212014001).

- «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турында» 2015 елның 6 мартындагы 6 номерлы карар (үзгәрешләр Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан 16.04.2015 елда теркәлгән, дәүләт теркәү номеры RU 165033212015001).

- «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турында» 2015 елның 21 декабрендәге 12 номерлы карар (үзгәрешләр Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан 05.02.2016 елда теркәлгән, дәүләт теркәү номеры RU 165033212016001).

- «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кергү турында» 2017 елның 30 гыйнварындагы 34 номерлы карар (үзгәрешләр Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Идарәсе тарафыннан 27.06.2017 елда теркәлгән, дәүләт теркәү номеры RU 165033212017001).

4. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеге уставын федераль закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен Юстиция органына жиберергә.

5. Әлеге карарны хокукый мәгълүмат порталында бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә) <http://pravo.tatarstan.ru/> һәм Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында <http://aksubayevo.tatarstan.ru>

һәм махсус мәгълүмат стендларында:

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеге Советының административ бинасында, Шәрбән авылы, Октябрь урамы, 10 йорт.

Шәрбән авыл мәдәният йорты бинасында, Лермонтов урамы, 6 йорт

6. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үземдә калдырам.

Шәрбән авыл жирлеге
Совет Рәисе

Д.А.Шәрифүллин

КУШЫМТА № 1

Шәрбән авыл жирлеге
Совет карарына
02.10.2018ел № 68

Шәрбән авыл жирлеге
Совет Рәисе

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
«ШӘРБӘН АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ»
МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕНЕҢ
УСТАВ ы**

**Шәрбән авылы
2018 ел**

І бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1 нче маддә. «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенә исеме һәм хокукый статусы

1. «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының Шәрбән авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенә авыл жирлеген статусы бирелгән.
2. Муниципаль берәмлеккә рәсми исеме муниципаль берәмлек Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Шәрбән авыл жирлеген (алга таба текст буенча торақ пункт).
3. Муниципаль берәмлек Шәрбән авыл жирлеген Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы составына керә.
- 2 нче маддә. Торақ пунктның территорияль төзелеше

1. Торақ пункт территориясә составына торақ пунктлар керә: Шәрбән авылы.
2. Торақ пунктның административ үзәге – Шәрбән авылы.
3. Торақ пункт чикләре «Аксубай муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрен территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 19-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Торақ пункт территориясә составына милек формасына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан жирләр керә.
5. Торақ пункт чикләрен үзгәртү, аны үзгәртпән кору Татарстан Республикасы Законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.
- 3 нче маддә. Гражданнырның жирле үзидарәнә гамәлгә ашыру хокукы

1. Жирле үзидарә Россия Федерациясә гражданныр тарафыннан жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнен башка формаларында катнашу, шулай ук әлегә Уставта каралган сайлап куелган һәм башка жирле үзидарә органныр аша гамәлгә ашырыла.
2. Гражданныр жирле үзидарәнә турыдан-туры да, үз вәкилләрә аша да, женесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, милек һәм вазифа хәленә, дингә монәсәбәтенә, ышануларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, тигез хокукларга ия.
- Торақ пункт территориясендә даими яки күбесенчә яшәүчә чит ил гражданныр жирле үзидарә гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенән халыкара килешүләренә һәм федераль законнарда ярашлы хокукларга ия.
3. һәркем жирле үзидарә органнырны һәм вазифаи затларга турыдан-туры мөрәжәгат итәргә, жирле үзидарә органныр эшчәнлегенә турында мәгълүмат алырга хокукы.
4. Гражданныр жирле үзидарә органнырны сайларга һәм сайланьрга хокукы.
5. Россия Федерациясенән дәүләт телен белгән гражданныр муниципаль хезмәтне үтү өчен тигез шартларга һәм аның үтү өчен тигез шартларга ия, аның женесенә, расасына, милләтенә, чыгышына, мөлкәти һәм вазифаи хәленә, яшәу урынына, дингә, ышануларга, ижтимагый берләшмәләргә каравына, шулай ук муниципаль хезмәткәренән һөнәри һәм эшлекле сыйфатларына бәйлә булмаган башка шартларга карамастан.
6. Жирлеккән жирле үзидарә органныр һәм вазифаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук, әгәр законда башкасы каралмаган булса, жирлеккән жирле үзидарә органныр эшчәнлегенә турында гражданнырның башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.
7. Жирле үзидарә органныр массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка даими рәвештә торақ пунктны һәм аның аерым территорияләрен үстерүнен ин мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торақ-коммуналь хужалык эш, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүчә социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр чөлтәрен үстерү, социаль ташламалар, жәмәгатә тәртибен саклау торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында хәбәр итәләр.
8. Гражданныр, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, жирле үзидарә органныр һәм вазифаи затларының карарларын, гамәлләрен (гамәлсезлеген) судта бахасләшәргә хокукы.
- 4 нче маддә. Жирле үзидарә органныр структурасы

1. Жирлеккән жирле үзидарә органныр структурасына жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлеккән башкарма комитеты, жирлеккән Ревизия комиссиясә, уставка ярашлы рәвештә төзелә торган башка жирле үзидарә органныр керә.
2. Жирле үзидарә органныр структурасын үзгәртү әлегә уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.
- 5 нче маддә. Жирле эһәмияттәгә торақ пункт мәсьәләләре

1. Торақ пункт карамагындагы жирле эһәмияттәгә мәсьәләләргә түбәндәгеләр керә:;
1) жирлек бюджеты проекттын түзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, жирлек бюджеты үтәлешә турында хисап түзү һәм раслау;
2) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү;
3) жирлеккән муниципаль милкәндә булган милеккә ия булу, файдалану һәм аның белән идарә итү;
4) торақ пунктлар чикләрендә янгын куркынычсызлыгының беренчел чараларын тәэмин итү;
5) торақ пунктта ашәүчеләрне элемәтә, жәмәгатә туклануы, сәүдә һәм конкуреш хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
6) ял оештыру һәм авыл халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
7) Жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, жирлеккән рәсми физкультура-саламәтләнәдерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
8) торақ пунктның архив фондларын формалаштыру;
9) торақ пункт территориясен төзекләнәдерү кагыйдәләрен раслау, аларның үтәлешен контрольдә тоту, күрсәтелгән Кагыйдәләргә ярашлы рәвештә торақ пункт территориясен төзекләнәдерүне оештыру;
10) адреслашу объектларына адреслар биру, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл чөлтәрә элементларына исемнәр биру (федераль эһәмияттәгә автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль-ара эһәмияттәгә автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле эһәмияттәгә автомобиль юлларыннан тыш), торақ пункт чикләрендәгә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр биру, мондый исемнәрне үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслы рәсестрлар;
11) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
12) торақ пунктта балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру;
13) жәмәгатә тәртибен саклауда катнашучы гражданныр һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;
14) каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу;
15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм жирләу урыннарын тоту;
16) торақ пункт чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ясулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясә законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;
17) торақ пунктлар чикләрендә жирле эһәмияттәгә автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген;

18) торак пункт территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниәтен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

19) авыл жирлегендә яшәүчеләрен күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына ирелә керүен тәэмин итү.

2. Федераль законнарда ярашлы рәвештә, жирлекнен жирле үзидарә органы Аксубай муниципаль районының жирле үзидарә органы белән жирлек бюджетынан муниципаль район бюджетына Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә бирелә торган бюджетара трансфертлар һисабына жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буюнча үз вәкәләтләрен бер өлешен аларга тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

Муниципаль районының жирле үзидарә органы жирле үзидарә органы белән жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буюнча үз вәкәләтләрен бер өлешен аларга Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә муниципаль район бюджетынан жирлек бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар һисабына тапшыру турында килешү төзәргә хокуклы.

6 нчы маддә. Жирле үзидарә органының жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә карамаган мәсьәләләргә хәл итүгә хокуклары

1. Жирле үзидарә органы:

- 1) торак пункт музейларын булдыру;
 - 2) торак пунктта нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкару;
 - 3) опека һәм попечительлек буюнча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашу;
 - 4) торак пункт территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләрен хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
 - 5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм торак пункт территориясендә милләтләр арасындагы мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтү;
 - 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә мобилизацияләү буюнча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;
 - 7) муниципаль янгын күзәтчелеген булдыру;
 - 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
 - 9) кеше хокукларын тәэмин итүгә жәмагать контролендә тотучы жәмагать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтү;
 - 10) "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагий берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның иҗтимагий берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү;
 - 11) Россия Федерациясендә 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы "кулланучылар хокукларын яклау турында"гы Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау буюнча чараларны гамәлгә ашыру;
 - 12) гражданның торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондын торак урыннарын арендау шартнамәләре буюнча муниципаль торак фондын торак урыннарын бирү;
 - 13) торак пункт территориясендә яшәүче караучысыз хайваннары тоту һәм тоту буюнча чараларны гамәлгә ашыру;
 - 14) "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында" 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;
 - 15) инвалидларның, саләмәтлек мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрен, адаптив физик культура һәм адаптив спортның Физик культураны һәм спортны үстерүгә ярдәм күрсәтү.
2. Жирлекнен жирле үзидарә органы әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләргә хәл итәргә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә тапшырылмаган башка дәүләт вәкәләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга, шулай ук органнар компетенциясенә кермәгән башка мәсьәләләргә хәл итәргә хокуклы башка муниципаль берәмлекләрендә жирле үзидарә, дәүләт хакимияте органы һәм аларның компетенциясендә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән чыгарылмаган, жирлек бюджеты керемнәре һисабына, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларынан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә түләүләр нормативлары буюнча салым керемнәре керемнәреннән тыш.

7 нче маддә. Жирлекнен муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашу

Жирлекнен муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашу федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 нче маддә. Жирле үзидарә органының дәүләт хакимияте органы белән үзара мөнәсәбәтләр

Жирле үзидарә органының дәүләт хакимияте органы белән үзара мөнәсәбәтләр:

- 1) жирле үзидарә органының торак пунктны социаль-иҗтимади үстерүгә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда катнашу;
 - 2) жирле үзидарә органы һәм дәүләт хакимияте органы арасында килешүләр (килешүләр) төзү;
 - 3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органы булдыру;
 - 4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;
 - 5) законнарда билгеләнгән башка үзара эш итү формалары.
- 9 нчы маддә. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына тәләпләргә, муниципаль хезмәткәренә статусын билгеләүне, муниципаль хезмәтне үзү шартларын һәм тәртибен кертпә, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 02 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 25 июнендәге 50-ФЗ номерлы муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексы һәм жирлекнен муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

Икенче бүлек. ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ЭҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

10 нчы маддә. Жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның турыдан-туры катнашу

Торак пункт халык турыдан-туры жирле үзидарә алып бара һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) депутатны, жирле үзидарәнең сайланган вазифалы кешесен чакыртып алу буюнча тавыш бирү;
- 4) торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре буюнча тавыш бирү;

- 5) граждандар жыены;
 - 6) граждандарның хокук ижаты инициативасы;
 - 7) территориаль ижтимагый үзидарә;
 - 8) авыл жирлегә старостасы;
 - 9) жәмәгәт тынлаулары, жәмәгәт фикер алышулары;
 - 10) граждандар жыельшы;
 - 11) граждандар конференциясе (делегатлар жыельшы);
 - 12) граждандар арасында сораштыру;
 - 13) граждандарның жирле үзидарә органнарына морәжәгәтьләре;
 - 14) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формалар.
- Жирле үзидарә органнарының муниципаль миләктә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

11 нче маддә. Жирле референдум

1. Жирле референдум жирлек халқы тарафыннан жирле аһәмиятгә мөһәләләрне федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә хал итү максатыннан үткәрелә.
 2. Жирле референдум торак пунктның бөтен территориясендә үткәрелә.
 3. Жирле референдумда яшәү урыны торак пункт чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе граждандары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе граждандары яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнашалар.
 4. Жирле референдум үткөрү турында карар жирлек Советы тарафыннан:
 - 1) жирле референдумда катнашу хокукына ия граждандар;
 - 2) сайлау берләшмәсе, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуну күздә тоткан һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;
 - 3) жирлек Советы һәм алар бергәләп тәкъдим иткән жирлек башлыгы.
 5. Граждандар, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты булып әлеге инициативаны яклап имзалар жыю тора, аларның саны Федераль закон нигезендә жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының 5 процентыннан артмаска тиеш.
 6. Жирлек Советы һәм жирлек башлыгы тарафыннан берләктә тәкъдим ителгән референдум үткөрү инициативасы жирлек Советы карары һәм жирлек башлыгы карары белән рәсмиләштерелә.
 7. Жирлек Советы жирле референдумны жирлек советына документлар кертгән көннән алып 30 көн эчендә билгели, аның нигезендә жирле референдум билгеләнә.
 8. Тавыш бирү нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителгәргә) тиеш.
 9. Жирле референдумда кабул ителгән карар жирлек территориясендә мәжбүри үтәләргә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазифаи затлары яки жирлекнен жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.
 10. Жирлекнен жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарны, алар арасында вәкаләтләрне асруга ярашлы рәвештә, әлеге устав белән үтәүне тәэмин итә.
 11. Жирле референдум үткөрү турында карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар федераль закон нигезендә суд тәртибендә шикаятә ителгәргә мөмкин.
 12. Жирле референдумны әзерләү һәм үткөрү тәртибе «Россия Федерациясе граждандарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»гы Федераль закон һәм «жирле референдум турында»гы Татарстан Республикасы Законы белән көйләнә.
- 12 нче маддә. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар жирлек Советы депутатларын, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзаларын, яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә жирле үзидарәнен сайлап куелган вазифаи затларын сайлау максатларында үткәрелә. Муниципаль сайлаулар жирлек Советы тарафыннан "Россия Федерациясе граждандарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында"2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон белән каралган срокларда билгеләнә. Федераль закон белән билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар жирлекнен сайлау комиссиясе яки суд тарафыннан билгеләнә.
2. Жирлек Советы депутатын сайлаулар үткөрү өчен "Россия Федерациясе граждандарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында"Федераль закон таләпләренә ярашлы рәвештә бер мандатлы һәм (яки) күп мандатлы сайлау округлары төзелә. Жирлек Советы депутатларын сайлау мәжбүри, вакытлыча һәм гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда үткәрелә.
3. Жирлек Советы депутаты ител тавыш бирү көнендә 18 яшькә җиткән Россия Федерациясе гражданы, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзасы, тавыш бирү көнендә 21 яшькә җиткән гражданин сайлана ала. Россия Федерациясенен халыкара килешүләре нигезендә һәм закон нигезендә торак пункт территориясендә даими яшәүче чиг ил граждандары жирле үзидарә органнарына сайланарга һәм сайланарга, күрсәтелгән сайлауларда Россия Федерациясе граждандары белән бер үк шартларда башка сайлау гамәлләрендә катнашырга хокуклы.
4. Жирлек Советы депутатларын, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзаларын, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазифаи затларын сайлауга әзерләү һәм үткөрү гамәлдәге законнарға ярашлы рәвештә төзелә торган сайлау комиссияләре тарафыннан башкарыла. Депутатларны сайлау турында карарны жирлек Советы тавыш бирү көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул итә. Бу карар массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә кабул ителгәннен соң биш көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарылырга тиеш. Федераль закон белән билгеләнгән очракларда, жирлек Советы депутатларын сайлау жирлекнен сайлау комиссиясе яки суд тарафыннан билгеләнә.
5. Әгәр жирлек Советы әлеге статьяның 4 пунктында каралган срокларда, шулай ук жирле үзидарәнен әкжиллекле органы булмаган очракта, сайлаулар муниципаль берәмлекнен тиешле сайлау комиссиясе тарафыннан тавыш бирү көненә кадәр 70 көннән дә соңга калмыйча билгеләнә.
6. Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышып алган кандидат сайланган дип таныла. Әгәр Тавыш бирү бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның кимендә 50 проценты тавышларын алган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар алган тавышлар саны тигез булганда, элек теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
7. Жирлек Советы депутатларын, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзаларын, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазифаи затларын сайлау нәтижәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителгәргә) тиеш.

8. Жирлек Советы депутатларын сайлау нәтижеләрен билгеләү тәртибе, депутат мандатларын кандидатлар исемигә арасында һәм кандидатлар исемигә эчәндә булу, жирлек советының сайланган депутатларын, жирлекнең сайлан кулган органы эгъзаларын теркәү һәм жирлекнең сайлан кулган вазифа затларын сайлау нәтижеләрен билгеләү гамәлдәге законнар белән билгеләнә.

13 нче маддә. Жирлек Советы депутатын, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифа затын чакыртып алу буенча тавыш бирү.

1. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнен сайлан кулган вазифасы кешесе, шул исәптән жирлек башлыгы, сайлаучылар тарафыннан гамәлдәге законнар һәм әлеге Устав нигезендә һәм тәртибендә кире чакыртылырга мөмкин.

2. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнен сайланган вазифа затын чакыртып алу нигезләре булып депутатның, жирле үзидарәнен сайланган вазифа затының сул тәртибендә расланган конкрет хокуксыз карарлары яки гамәлләре (гамәлсезлегә) тора депутат, жирлек башлыгы һәм Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе башка бозулар, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актылары, әлеге устав һәм башка муниципаль хокукый актлар.

3. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнен сайланган вазифа затын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы буенча үткәрелә.

4. Жирлек Советы депутатын, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифа затын чакыртып алу һәм ана ярдәм итү өчен гражданның имзаларын жыю буенча тавыш бирү үткәру инициативасын тәкъдим итү өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукы булган кимендә 10 кешедән торган инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем жирлекнең сайлау комиссиясенә инициатив төркемгә теркәү турында үтенеч белән мөрәжәгать итә. Инициатив төркемнен үтенечендә депутатның, жирлекнең жирле үзидарә сайланган вазифа затының аны кире чакыру өчен нигез булып торган конкрет законсыз карарына яки гамәлләренә (гамәлсезлегенә) күрсәтмә булырга тиеш, аны кире кайтару өчен нигез булып торган, гражданның паспортның алмаштыручы паспорт яки документ сериясе, номеры һәм датасы, шулай ук аны биргән органын исемен яки кодын күрсәткән күрсәтелгән тиеш инициатив төркемнен һәр эгъзасының һәм аның исеменән жирлек территориясендә эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны адресы. Инициатив төркемнен үтенечә әлеге төркемнең барлык эгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Гаризгага суд карары кушылырга тиеш, ул күрсәтелгән законсыз карарны яки депутатның гамәлләрен (гамәлсезлеген) раслый.

6. Инициатив төркемгә теркәү, жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнен сайланган вазифа затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне үткәру инициативасын хушлау өчен имзалар жыю, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум үткәру өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

7. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарәнен сайлап кулган вазифа затын чакыртып алу буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләрен исәпкә алып, жирле референдум үткәру өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә. Депутат, жирле үзидарәнен сайлап кулган вазифасы кешесе, ана карата аны кире алу инициативасы тәкъдим ителгән, жирлек Советы утырышында катнашырга хокукы, аның депутатларына фикер алышу буенча тавыш бирүгә каршы язма каршылыклары, шулай ук телдән чыгыш ясап, фикер алышу өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирергә. Жирлек советы утырышы турында күрсәтелгән депутат, жирле үзидарәнен сайлап кулган вазифа затына ул үздәргәнчә өч көнгә дән сонга калмыйча хәбәр ителә.

8. Депутатны, жирле үзидарәнен сайланган вазифа затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү турындагы карар рәсми рәвештә кабул ителгәннен соң биш көнгә дән сонга калмыйча басылып чыгарылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш.

9. Жирлек Советы депутаты, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифасы кешесе, аның чакыруы буенча тавыш бирүне үткәргәндә, сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирү максатыннан инициатив төркем белән тигез нигездә агитация алып бару хокукына ия.

10. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнен сайлап кулган вазифасы кешесе, шул исәптән жирлек башлыгы, тиешле сайлау округында төркөлгән сайлаучыларның яртасыннан ким булмаган өлеше кире чакыртып алу санала.

11. Жирлек Советы депутатын, жирле үзидарә сайланган вазифа затын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка ыгълан ителергә) тиеш.

12. Жирлекнең сайлау комиссиясе 5 көн эчендә, рәсми рәвештә тавыш бирү нәтижеләрен ясаганнан соң, инициатив төркемгә, жирлек советына һәм жирлек советының тиешле депутатына, жирлекнең жирле үзидарәсе сайланган вазифа затына аны кире алу буенча тавыш бирү нәтижеләре турында язмача хәбәр итә.

14 нче маддә. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән чикләрен үзгәртүгә, торак пунктны үзгәртүгә ризалыгын алу максатыннан үткәрелә.

2. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәрткән кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон белән билгеләнгән очракларда торак пунктның бөтен территориясендә яки аның территориясенен бер өлешендә үткәрелә.

3. Жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәрткән кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләрен исәпкә алып, Федераль закон һәм «жирле референдум турында» Татарстан Республикасы Законны белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

4. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәрткән кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда торак пункт халыкның яртасыннан артыгы яки сайлау хокукына ия булган торак пунктның өлеше катнашкан булса, узган дип санала. Халыкның торак пункт чикләрен үзгәртүгә ризалыгы, торак пунктны үзгәртү, әгәр күрсәтелгән үзгәрешләр өчен тавыш бирүдә катнашкан торак пункт халыкның яртасыннан артыгы яки торак пунктның бер өлеше тавыш биргән булса, алынган дип санала.

5. Торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү һәм кабул ителгән карарлар мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка ыгълан ителергә) тиеш.

15 нче маддә. Гражданның хокук ижаты инициативасы

1. Жирлек гражданны әлеге Устав һәм жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокук булдыру инициативасына хокукы.

2. Хокук булдыру инициативасы белән актив сайлау хокукына ия булган, сайлау хокукына ия булган торак пункт халыкның 3 процентыннан артаган гражданны төркемә чыгыш ясыя ала.

3. Хокук булдыру инициативасын тормышка ашыру максатыннан, торак пункт халкы:

яшәу урыны буенча гражданның жьеннарын (эшләрен) һәм хокук булдыру инициативасын тикшерү һәм тәкъдим итү буенча башка коллектив чараларны оештыру һәм үткәру;

хокук булдыру инициативасын тәкъдим итүне хуплау өчен имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр булдыру;

торак пункт халыкның имзаларын жыю һәм хокук булдыру инициативасын законнарға каршы килмәгән ысуллар белән тәкъдим итүне хуплау өчен агитация алып бару.

4. Жирле үзидарә органнары һәм вазифа затлары торак пункт халкына хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты, әлеге устав белән билгеләнгән компетенцияләренә ярашлы рәвештә, ул кертелгән көнгә алып өч ай давамында жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан аның ачык утырышында мәжбүри каралырга тиеш.

6. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектының караганда, гражданның инициатив төркемә аккылларенә үз позицияләрен белдерү мөмкинлегә тәэмин ителергә тиеш.

7. Гражданнын хокук ижаты инициативасын гамалга ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау процедурасы жирлек Советы Регламенты, жирлек башлыгынын, жирлек Башкарма комитетынын норматив хокукый акты белән билгеләнә.
8. Гражданнын хокук ижаты инициативасын гамалга ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау нәтижеләре буюнча кабул ителгән мотивацияле карар расми рәвештә язма рәвештә аны керткән гражданныр инициативалы төркемәңә житкереләргә тиеш.

16 нчы маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданныр жыеннары һәм конференцияләре үткөрү, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары булдыру аша башкарыла.
2. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнын түбәндәгә яшәу территорияләре чикләрендә гамалга ашырыла: күп фатирлы торак йортнын подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; торак пункт булмаган авыл торак пункты; гражданнын башка яшәу территорияләре.
3. Территориаль ижтимагый үзидарә гамалга ашырыла торган территория чикләре әлегә территориядә яшәүче халык тәкъдиме буюнча торак пункт Советы тарафыннан билгеләнә.
4. Территориаль ижтимагый үзидарә гамалга ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.
5. Территориаль ижтимагый үзидарә анын уставына ярашлы рәвештә юридик зат булырга мөмкин һәм коммерцияле булмаган оешманын оештыру-хокукый формасында дәүләт төркевенә алынырга тиеш.
6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында:
 - 1) ул гамалга ашырыла торган территория;
 - 2) Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;
 - 3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын формалаштыру, вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын туктату тәртибе, вәкаләтләре срагы;
 - 4) карар кабул итү тәртибе;
 - 5) милекне сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән милектән һәм финанс чараларынан файдалану һәм алар белән идарә итү тәртибе;
 - 6) территориаль ижтимагый үзидарәне гамалга ашыруны туктату тәртибе.
7. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә мәсьәләләре буюнча гражданныр жыеннары, конференцияләре анын уставына ярашлы рәвештә чакырыла.
8. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамалга ашыру мәсьәләләре буюнча гражданныр жыелышы, әгәр анда тиешле территориядә ун алты яшыкә житкән халыкның өчтән бер өлеше катнашса, хокукы дип санала.
9. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамалга ашыру мәсьәләләре буюнча гражданныр конференциясе хокукы дип санала, әгәр анда гражданныр жыеннарында сайланган делегатларнын кимендә өчтән икесе катнаша, алар тиешле территориядә яшәүчеләрен кимендә өчтән бер өлешен тәкъдим итә, алар ун алты яшыкә житкән.
9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамалга ашыручы гражданныр жыелышынын, конференциясенә аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:
 - 1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;
 - 2) Территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аны үзгәртешләр һәм өстәмәләр кертү;
 - 3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;
 - 4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә төп юнәлешләрен билгеләү;
 - 5) территориаль ижтимагый үзидарәнен керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм анын үтәлеше турында хисапны раслау;
 - 6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлегә турындагы хисапларны карау һәм раслау.
10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:
 - 1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен яклый;
 - 2) гражданныр жыеннарында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларнын үтәлешен тәъмин итә;
 - 3) территорияне төзекләндерү буюнча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнын социаль-көнкүреш ихтияжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданныр акчалары хисабына да, жирлек бюджетты акчаларын кулланып, жирлек башкарма комитеты белән килешү нигезендә дә гамалга ашыра алалар;
 - 4) әлегә органнар һәм жирлек үзидарә вазифан затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын жирлек Советына, жирлек башлыгына һәм жирлек башкарма комитетына кертергә хокукы.
11. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамалга ашыру тәртибе, жирлек бюджеттан кирәкле акчаларны бүлсеп биру шартлары һәм тәртибе жирлек советынын әлегә Уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.
- 17 нче маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру максатларында халык, жирлек үзидарә органнары инициативасы буюнча территориаль ижтимагый үзидарә Уставы проектын эшләүче һәм бу территориаль ижтимагый үзидарәне гамалга ашыру күздә тотылган территориядә яшәүче гражданныр жыеннын оештыручы гражданныр инициатив төркеме оештырыла.
2. Гражданныр жыены Тиешле территориядә территориаль ижтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул итә, анын уставын кабул итә, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставын төркәү белән бөйлә мәсьәләләр буюнча жирлек Советында гражданныр жыенын тәкъдим итәргә вәкаләтле (вәкаләтле) вәкилле (вәкилләренә) билгели.
3. Территориаль ижтимагый үзидарә жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә уставы төркәүләнгән бирле оештырылган дип санала.

18 нче маддә. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын төркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын төркәү өчен гражданныр Жыенынын вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) жирлек башлыгына:
 - 1) гражданныр жыенынын барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган территориаль ижтимагый үзидарә уставын төркәү турында гариза;
 - 2) Территориаль ижтимагый үзидарә булдыру турында Карар кабул ителгән гражданныр жыены протоколы, анда гражданнын фамилиясе, исеме, әтисенен исеме, туған көне, сериясе, паспорты яки паспортнын алыштыручы документ биру датасы, вәкаләтле вәкилләренң һәрберсенен яшәу урыны адресы күрсәтелгән;
 - 3) территориаль ижтимагый үзидарә Уставынын ике экземплярны.
2. Әлегә статьянын 1 пунктында билгеләнгән документлардан тыш, башка документлар тапшыру турындагы таләп рәхсәт ителми. Вәкаләтле вәкилгә документларны алуда исемлек һәм аларны алу датасы күрсәтелгән расписка бирелә.
3. Жирлек башлыгы территориаль ижтимагый үзидарә уставын төркәү турында документлар килгән көннән алып ике атна эчендә жирлек Советынын уставын төркәү яки аны төркәүдән баш тарту турындагы карары проектын алдан карау һәм әзерләүне оештыра.
4. Гражданныр Жыенынын вәкаләтле вәкилләре территориаль ижтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм кинәшмә тавышы хокукы белән поселок Советы утырышында катнашырга хокукы.
5. Жирлек советы территориаль ижтимагый үзидарә уставын төркәү турында яки әлегә статьянын 1 пунктында күрсәтелгән документларны жирлек башлыгы алганнан соң 30 көн эчендә аны төркәүдән баш тарту турында Карар кабул итә. Уставын төркәүдән баш тартуны мотивацияләргә кирәк.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен нигезләр булып:

- 1) Россия Федерациясе Конституциясенен территориаль ижтимагый үзидарә уставы нормаларының, федераль законнарның, Татарстан Республикасы Конституциясенен һәм Татарстан Республикасы законнарының, торак пункт Уставының, башка муниципаль хокукий актларның каршы килүе;
- 2) әлеге уставның 16 статьясының 4 пункты таләпләрен үтәмәү.
7. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту территориаль ижтимагый үзидарә булдыруның максатка туры килмәүе мотивлары буенча рәхсәт ителми.
8. Жирлек Советы тарафыннан өч көн эчендә территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча кабул ителгән мотивациялә карар рәсми рәвештә язма рәвештә гражданныр жыены вәкаләтле вәкиленә (вәкаләтле вәкилләрсенә) житкерелергә тиеш.
9. Жирлек Советы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында Карар кабул иткән очракта, уставның бер экзөмпляры аны теркәү турында билге белән гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче экзөмпляр Жирлек Советында саклана.
10. Территориаль ижтимагый үзидарә уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр әлеге статъяда билгеләнгән тәртиптә Жирлек Советы тарафыннан теркалгерә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр теркалгән көннән үз көченә керә.
- 19 нчы маддә. Авыл Жирлеге старостасы

1. Жирле үзидарә органныр һәм авыл Жирлеге халкының Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрсенә хал иткәндә үзара хезмәттәшлеген оештыру өчен авыл Жирлеге старостасы билгеләнә ала.

2. Авыл Жирлеге старостасы авыл Жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә, аның составына әлеге авыл Жирлеге керә, авыл Жирлеге гражданныр жыены тәкъдиме буенча әлеге авыл Жирлеге территориясендә яшәүче һәм актив сайлау хокукына ия булган кешеләр арасынан.

3. Авыл Жирлеге старостасы дәүләт вазыйфасын, дәүләт гражданныр хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яки муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче кеше түгел, хезмәт мөнәсәбәтләрсендә һәм Жирле үзидарә органныр белән турыдан-туры бәйлә башка мөнәсәбәтләрдә тора алмый.

4. Авыл Жирлеге старостасы итеп кеше билгеләнә алмый:

1) дәүләт вазыйфасын, дәүләт гражданныр хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яки муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче;

2) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылган;

3) гамәлдән чыгарылмаган яки тошерелмәгән хөкөм ителүе булган.

5. Авыл Жирлеге старостасының вәкаләтләре 5 ел тәшкил итә. Авыл Жирлеге старостасының вәкаләтләре әлеге авыл Жирлеге составына кергән Жирлек Советы карары буенча, авыл Жирлеге гражданныр жыены тәкъдиме буенча, шулай ук әлеге уставның 39 статьясындагы 1 пунктының 1 7 пунктчаларында билгеләнгән очракларда вакытыннан алда туктатыла.

6. Авыл Жирлеге старостасы аңа йөкләнгән бурычларны хал итү өчен:

1) авыл Жирлегендә Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрсенә хал итү мәсьәләләре буенча Жирле үзидарә органныр, муниципаль предпритиеләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән хезмәттәшлек итә, шул исәптән гражданныр жыеннарында, жыелышларында, конференцияләрсендә катнашу аша, мондый чаралар нәтижеләре буенча Жирле үзидарә органныр тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукий актлар проектлары рәвешендә расмилаштерелгән мөрәжәгатләр һәм тәкъдимнәр жиберә;

3) авыл Жирлегендә яшәүчеләргә Жирле үзидарә оештыру һәм гамәллә ашыру мәсьәләләре буенча мәгълүмат бирә, шулай ук Жирле үзидарә органнырның алынган башка мәгълүматны аларга житкерүдә ярдәм итә;

4) Жирле үзидарә органнырына Жәмәгать тыңлауларын һәм жәмәгать фикер алышуларын оештыруда һәм үткәрүдә, аларның нәтижеләрсен авыл Жирлегендә игълан итүдә ярдәм итә;

7. Авыл Жирлеге старостасының эшчәнлеге гарантйәләре һәм статусының башка мәсьәләләре Татарстан Республикасы Законнына ярашлы рәвештә Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә ала.

20 нчы маддә. Жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары

1. Жирлек халкы катнашында Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукий актлар проектларын тикшерү өчен Жирлек Советы, Жирлек башлыгы тарафыннан ачык тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, поселок советы яки поселок башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.

Халык яки поселок Советы инициативасы буенча үткәрелә торган ачык тыңлаулар поселок Советы тарафыннан билгеләнә, ә поселок башлыгы инициативасы буенча поселок башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Жәмәгать тыңлауларына:

1) Жирлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукий акт проекты, муниципаль берәмлек уставына әлеге уставны әлеге норматив хокукий актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрсен тогал катлау формасында үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш;

2) Жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;

3) торак пунктны социаль-икътисади үстерү стратегиясе проекты;

4) «Россия Федерациясендә Жирле үзидарә оештыруның гөмуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясына ярашлы рәвештә, торак пунктны үзгәртү турында сорулар, әгәр торак пунктны үзгәртү өчен тавыш бирү юлы белән яки гражданныр жыеннарында күрсәтелгән торак пункт халкының ризалыгын алу таләп ителә икән. ;

4. Жәмәгать тыңлауларын үткәрү турындагы карар гамәлдәге законнар һәм Жирлекнен муниципаль норматив хокукий актлары белән билгеләнгән срокларда кабул ителергә тиеш.

5. Жәмәгать тыңлауларын үткәрү турында карар һәм аларны үткәрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән һәм жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукий акт проекты, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, жәмәгать тыңлаулары уздырылганчы 7 көннән дә сонга калмыйча бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

6. Халык тыңлауларын үткәрү турында Карар игълан ителгән көннән алып аларны үткәргән көнгә кадәр Жирлек халкы Жирлек башлыгына халык тыңлауларына чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән халык тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукий акт проектныа төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жиберергә хокукы. Жирлек башлыгы килгән тәкъдимнәрсенә һәм искәрмәләрсенә гөмумиләштерүне оештыра. Бу тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жәмәгать тыңлауларында катнашучыларга житкерелә.

7. Жәмәгать тыңлаулары муниципаль норматив хокукий акт проекттын карау көненә каләр 7 көннән дә сонга калмыйча үткәрелә. Жәмәгать тыңлаулары белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затлар чакыруы белән үткәрелә. жәмәгать тыңлауларында, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, Жирлектә яшәүче теләсе кайсы кеше катнашырга хокукы.

8. Жәмәгать тыңлауларын үткәрү нәтижеләре буенча Жирле үзидарә органныр һәм Жирлекнен вазифан затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, аларның компетенциясенә жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукий акт проекттын кабул итү кертелгән.

9. Жәмәгать тыңлаулары нәтижеләре, шул исәптән кабул ителгән карарларның мотивациялә нигезләмәсе, гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган очракта, жәмәгать тыңлаулары уздырылганнан соң 5 көннән дә сонга калмыйча бастырылырга (ачыкланырга) тиеш.

10. Жәмәгать тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе Жирлек Советы тарафыннан расланган жәмәгать тыңлаулары турындагы Нигезләмә белән билгеләнә һәм Жирлек халкына Жәмәгать тыңлауларын үткәрү вакыты һәм урыны турында алдан хабар итүнс, муниципаль хокукий акт проекты белән алдан танышуны, Жирлек халкының жәмәгать тыңлауларында катнашуын тәэмин итүче башка чараларны, жәмәгать

тынлаулары нәтижеләрен бастырып чыгаруны (халыкка житкерүне), шул исәнтән мотивациялә ингеzlәүне күздә тотарга тиеш кабул ителгән карарлар.

11. Генераль планнар проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияләре чикләү проектлары, территорияләре төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән документларның берсенә үзгәрешләр кергүне күздә тоткан проектлар, жир кишәрлеген яки капитал төзелеш объектның шартлы рәвештә файдалануның рөхсәт ителгән төренә рөхсәт биру турында карар проектлары, рөхсәт ителгән чикләү чик параметрларынан тайпылуга рөхсәт биру турында карар проектлары буенча капитал төзелеш объектларын тозу, реконструкцияләү, жир участкаларынан һәм капитал төзелеш объектларынан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрен жирдән файдалану һәм төзелешнең расланган кагыйдәләре булмаганда мондый куллануның икенче төренә үзгәртү мәсьәләләре буенча жәмәгәт фикер алышулары һәм жәмәгәт тынлаулары үткәрелә. Аларны оештыру һәм үткәрү тәртібе турында закон ингеzlәмәләрен исәпкә алып билгеләнә.

12. Әлеге статьяның 10 пунктнда күрсәтелгән ингеzlәр буенча жәмәгәт фикер алышуларын яки Жәмәгәт тынлауларын оештыру һәм үткәрү тәртібе шаһар төзелеш эшчәнлеге турында закон ингеzlәмәләрен исәпкә алып, поселок Советы тарафыннан расланган жәмәгәт тынлаулары турында Ингеzlәмә белән билгеләнә.

21 нче маддә. Гражданныр жыены

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләре тикшерү, халыкны жирле үзидәрә органныр һәм жирле үзидәрә вазифа затлары эшчәнлеге турында мәгълүмат биру, Территориаль ижтимагый үзидәрәне гәмәлгә ашыру өчен жирлек территориясендә гражданныр жыенырны үткәрелергә мөмкин. Гражданныр жыенырны микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урманнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданныр жыены халык, жирлек Советы, жирлек башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль ижтимагый үзидәрә уставында каралган очрақларда үткәрелә.

3. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданныр жыелышы жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча уздырыла торган гражданныр жыелышы жирлек Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидәрә органнырның, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренен жыелышында катнашу хокукына ия булган халык санының 10 процентыннан ким булмаган гражданныр төркеменен язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданныр жыены үткәрү турында тәкъдим аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исеменен, жыены үткәрү вакыты һәм урынын үз эченә алырга тиеш. Бу тәкъдим вокаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелыш үткәрү инициативасы белән гражданныр төркеме мөрәжәгат итсә, аларның һәрберсенен фамилиясе, исеми, әтисенен исеми, туған көне, яшәу урыны адресы күрсәтелгән.

Жирлек советы гражданныр жыены уздыру турында кертелгән тәкъдимне үзәнен ачынышып килүче утырышында карый.

Жирлек советы гражданныр жыены үткәрүдән аның максатка туры килмәве сәбәпләре буенча баш тартырга хокукы түгел.

5. Территориаль ижтимагый үзидәрәне гәмәлгә ашыру максатларында гражданныр жыены билгеләү һәм үткәрү тәртібе территориаль ижтимагый үзидәрә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданныр жыены үткәрү вакыты һәм урыны һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә жыелыш уздырылачак көнгә кадәр жиде көннән дә сонга калмыйча массакүләм мәгълүмат чаралары, почта хабарләре, фатирлар буенча (подворный) әйләнүләр, белдерүләр һәм башка мөмкин булган чаралар кулланып хәбәр ителә.

Гражданныр жыены әзерләү һәм үткәрүне жирлекнен башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Жыелыш эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия булган 18 яшькә житкән гражданныр катнашырга хокукы. Жыелышта катнашу хокукына ия булган гражданнырның гомуми саны муниципаль сайлаулар үткәргәндә кулланыла торган Россия Федерациясе гражданнырның Россия Федерациясе чикләрендә булган һәм яшәгән урынырны буенча тержәү исәп-хисабы мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.

Әгәр анда жыелышта катнашу хокукы булган гражданнырның өчтән бер өлене булса, гражданныр жыелышы хокукы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта булган гражданнырның күпчелек тавышырны белән кабул ителә.

8. Гражданныр жыелышы жирле үзидәрә органнырына һәм жирле үзидәрә вазифа затларына мөрәжәгатләр кабул итә ала, шулай ук жирле үзидәрә органнырны һәм жирле үзидәрә вазифа затлары белән үзәра мөнәсәбәтләрдә гражданныр жыелышын тәкъдим итәргә вокаләтле затлары сайлыы ала.

9. Территориаль ижтимагый үзидәрәне гәмәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча уздырыла торган гражданныр жыелышы территориаль ижтимагый үзидәрә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданныр жыелышы кабул иткән мөрәжәгатләр жирле үзидәрә органнырны һәм жирле үзидәрә вазифа затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

11. Гражданныр жыены билгеләү һәм үткәрү тәртібе, шулай ук гражданныр жыенының вокаләтләре Федераль закон, әлеге Устав һәм торак пункт Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

12. Гражданныр жыены нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

22 нче маддә. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләре тикшерү һәм бөтен торак пункт халкы вәкилләренен фикерен ачыклау кирәк булганда үткәрелә. Жирлекнен тиешле территориаль оешләрендәге халык арасынан гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданныр жыены чакыру авыр булган очрақларда, шул исәнтән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданныр жыенында катнашу хокукы булган халык саны 100дән артып киткән очракта үткәрелә.

2. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданныр жыелышы вокаләтләрен гәмәлгә ашыра.

3. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, торак пункт Советы, торак пункт башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) жирлек советы яки жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) поселок Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) сайланган делегатларның яртасыннан артыгы катнашса, хокукы дип санала. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышырны белән кабул ителә.

5. Гражданныр конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртібе жирлек советының әлеге уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.

6. Территориаль ижтимагый үзидәрәне гәмәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) территориаль ижтимагый үзидәрә уставында каралган тәртіптә һәм очрақларда билгеләнә һәм үткәрелә.

7. Гражданныр конференциясе (делегатлар жыелышы) нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

23 нче маддә. Гражданныр арасында сораштыру

1. Гражданнырдан сораштыру жирле үзидәрә органнырны һәм вазифа затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнырны карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен һәм аны исәпкә алуны ачыклау өчен жирлекнен бөтен территориясендә яки территориясендә үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү характерында.

2. Гражданнырны сораштыруда сайлау хокукына ия булган торак пункт халкы катнашырга хокукы.

3. Гражданныр арасында сораптыру:

- 1) жирле аһмияттәге мәсәләләр буенча жирлек советы яки жирлек башлыгы;
- 2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органы - республика һәм төбәккә аһмияттәге объектлар өчен жирлекларнен максатчан билгеләнешен үзгәртү турында Карар кабул иткәндә гражданнырнын фикерен исәпкә алу өчен.
4. Гражданнырнын сораптыруны билгеләү һәм үткәру тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә жирлек Советынын норматив хокукий акты белән билгеләнә.
5. Гражданнырнын сораптыруны билгеләү турында карарны поселок Советы кабул итә. Жирлек советынын гражданнырдан сораптыру билгеләү турындагы карарында:
 - 1) сораптыруны үткәру датасы һәм вакыты;
 - 2) сораптыру үткәргәндә тәкъдим ителгән (тәкъдим ителгән) сорауны (сорауларны) формалаштыру;
 - 3) сораптыру үткәру методикасы;
 - 4) сораптыру таблицасынын формасы;
 - 5) сораптыруда катнашучы торак пункт халкынын минималь саны.
6. Жирлек гражданнырнына сораптыру уздырылганчы 10 көн алдан ук хәбәр ителергә тиеш.
7. Гражданнырнын сораптыруга эзерләү һәм үткәру белән байле чараларны финанслау;
- 1) жирле үзидәрә органыны инициативасы буенча сораптыру үткәргәндә жирлек бюджеты акчалары хисабына;
- 2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органыны инициативасы буенча сораптыру үткәргәндә.
8. Сораптыру нәтижеләре аны үткәргәннен соң бер ай эчендә басылып чыгарга тиеш. Сораптыру нәтижеләре белән авылынн теләсе кайсы кешесе танышырга хокуклы. Жирле үзидәрә органыны тиешле карарлар кабул иткәндә сораптыру нәтижеләре мәжбүри исәпкә алынырга тиеш.

24 нче маддә. Гражданныр жыены

1. Гражданныр жыены халкынын жирле үзидәрәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халкынын жирле үзидәрәне гамәлгә ашыруда катнашу формасы булып тора.
 2. Гражданныр жыены «Россия Федерациясендә жирле үзидәрә оештырунын гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм муниципаль норматив хокукий актга каралган очракларда үткәрелә.
 3. «Россия Федерациясендә жирле үзидәрә оештырунын гомуми принциплары турында» 2003 елнын 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законнын 25.1 маддәсендә каралган очракларда гражданныр жыены үткәрелергә мөмкин:
 - 1) торак пунктта торак пункт чикләрен үзгәртү мәсәләсе буенча, анын составына күрсәтелгән торак пункт керә, бу күрсәтелгән торак пункт территориясен башка торак пункт территориясенә күртүгә китерә;
 - 2) әлеге торак пункт территориясендә гражданнырнын үзара салым асчаларын күртү һәм куллану мәсәләсе буенча торак пункт составына күрүче торак пунктта;
 - 3) авыл халкынын тыгызлыгы түбән булган территориядә яки авыр барып жигүле урында урнашкан торак пунктта, әгәр авыл жирлегендә халык саны 100 кешедән артмаса, торак пунктны бетерү мәсәләсе буенча;
 - 4) авыл жирлегендә авыл жирлеге старостасы кандидатурасын тәкъдим итү мәсәләсе буенча, шулай ук авыл жирлеге старостасы вәкаләтләрен вакытынан алда туктату мәсәләсе буенча;
 - 5) авыл жирлегендә гражданныр жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очракларда муниципаль хезмәт вазифасын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатлар тәкъдим итү максатларында үткәрелергә мөмкин.
 4. Гражданныр жыенын жирлек башлыгы яки сайлау хокукына ия булган торак пунктта яшәүчеләрнен 10 кешедән ким булмаган төркеме инициативасы буенча чакырырга мөмкин.
 5. Жыены үткәру инициативасын яклап жыелырга тиешле имзалар саны торак пункт территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән гражданныр санынын 5 процентын тәшкил итә, әмма 25 имзадан ким булмака тиеш.
 6. Жирлек башлыгы тарафыннан чакырылган гражданныр жыены жирлек башлыгы карары белән билгеләнә, инициатив төркем тарафыннан чакырылган гражданныр жыены жирлек Советы карары белән билгеләнә.
 7. Торак пунктта яшәүчеләр алдан ук гражданныр жыенын үткәру вакыты һәм урыны турында хәбәр ителә, алдан ук муниципаль хокукий акт простык һәм гражданныр жыены карарына чыгарыла торган мәсәләләр буенча материаллар белән танышалар.
 8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукий актлар булып тора, жирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукий актлар регистрына кертелергә тиеш.
- 25 нче маддә. Гражданнырнын жирле үзидәрә органына мөрәжәгатьләр

1. Гражданныр жирле үзидәрә органына индивидуаль һәм коллектив мөрәжәгатьләр ясау хокукына ия.

2. Гражданныр мөрәжәгатьләр «Россия Федерациясе гражданныр мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елнын 02 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданныр мөрәжәгатьләрә турында» 2003 елнын 12 маендагы 16-ФЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.
 3. Гражданнырнын мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидәрә вазифан затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жаваплы.
- 26 нчы маддә. Торак пунктта яшәүчеләрнен жирле үзидәрәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашунн башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган федераль законнар нигезендә халкынын жирле үзидәрәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халкынын жирле үзидәрәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән, гражданныр жирле үзидәрәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формаларда катнашырга хокуклы.
 2. Жирле үзидәрәне жирлектә яшәүчеләрнен турыдан-туры гамәлгә ашыруы һәм халкынын жирле үзидәрәне гамәлгә ашыруда катнашуы закондылык, иреклеклек принципларына нигезленә.
- Жирле үзидәрә органыны һәм жирле үзидәрә вазифан затлары халыкка жирле үзидәрә халкына турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халкынын жирле үзидәрә гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.
- III бүлек. ТОРАК ПУНКТ СОВЕТЫ

27 нче маддә. Торак пункт Советы Жирле үзидәрәнен вәкилләкле органы

1. Торак пункт Советы даими эшләүче жирле үзидәрәнен сайлан куелган коллегияль вәкилләкле органы булып тора.
2. Торак пункт Советынын рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Щербенский авыл жирлеге Советы.
3. Авыл жирлеге Советынын вәкәләтләре 5 ел.
4. Жирлек советы жирлек халкына хисап бирә һәм контрольдә тотал.
5. Торак пункт Советынын мөһерләре, үз атамасы белән бланклары бар.
6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында аерым юл белән карала.

28 нче мадда. Торак пункт Советы составы

1. Жирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайлана торган 7 депутаттан тора.
2. Жирлек советы аның составына билгелэнгән сандагы депутатларның өчтән ике өлешен сайлаганда хокуклы булып тора.
3. Торак пункт Уставы белән торак пункт Советы утырышының Хокукыйлыгы билгеләнә. Жирлек советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының 50 процентыннан кимрәк өлеше булса, хокукы дин санала алмый. Авыл жирлегә Советы утырышы оч айга бер тапкырдан да сирәгрәк уздырылмый.
4. Яңа сайланган жирлек Советы беренче утырышка жирлек уставы белән билгелэнгән срокта жысла, ул жирлек Советы сайланган көннән алып 30 көннән артмаса тиеш.
- 29 нчы мадда. Авыл жирлегә Советы депутаты статусы

1. Жирлек Советы депутатының вәкаләтләре ул сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш жирлек Советы эшли башлаган көннән туктатыла.
2. Жирлек Советы депутаты Азат ителмәгән нигездә эшли, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт бурычларын үтәү белән бергә алып бара, әлеге уставта билгелэнгән очраклардан тыш.
3. Жирлек Советы депутаты статусына бәйләп чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
4. Жирлек Советы депутатына үз вәкаләтләрен законнар, әлеге устав, жирлек Советы карарлары нигезендә тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.
5. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен дә үз эченә алырга тиеш:
 - 1) жирле үзидарә органнары эшендә катнашудан тышлырга һәм депутат статусын жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазифан затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә аның шөхсән яки аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә йогынты ясау өчен кулланмаса;
 - 2) депутат бурычларын объектив үтәүдә шик тудырырга мөмкин булган тәртіптән тышлырга, шулай ук аның абруена яки поселок Советының абруена зиян китерергә сәләтле конфликтлы ситуацияләрдән качарга;
 - 3) мөһабәтләр конфликтны барлыкка килү куркышычы янаганда вазифаны биләүче затның шөхсән мөһабәте (турыдан - туры яки турыдан - туры булмаган) аның мөһабәтләр конфликтны булдырмау һәм жайга салу буенча чаралар күрү бурычын күздә тоткан очракта, аның вазифа (хезмәт) бурычларын (вәкаләтләрен гамәлгә ашыру) тиешле, объектив һәм гадел үтәвенә йогынты ясып яки йогынты ясып ала торган хәлләр хәбәр итәргә бу хакта торак пункт советына һәм аның әлеге мөһабәтләр конфликтны булдырмау яки жайга салуга юнәлдерелгән карарын үтәргә;
 - 4) жирлек советында билгелэнгән жәмәгәт чыгышлары кагыйдәләрен үтәргә;
 - 5) депутатлык эшчәнлеген белән бәйләп булмаган максатларда Федераль закон нигезендә аңа депутатлык бурычларын үтәү белән бәйләп рәвештә билгеләп булган конфиденциаль характердагы мәгълүматларны ачмаса һәм кулланмаса;
 - 6) депутат бурычларын үтәү сәбәплә физик һәм юридик затлардан бүлкләр (бүлкләр, акчалата бүлкләр, ссудалар, хезмәтләр, күчел ачулар, ял, транспорт чыгымнары һәм башка бүлкләр) ачмаса.
6. Депутат, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзасы, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазифан заты, муниципаль вазифаны биләүче башка зат "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгелэнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларын үтәргә тиеш. "Коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, 2012 елның 3 декабрдәгә 230 номерлы Федераль закон белән билгелэнгән чикләүләргә, тыюларны үтәү, бурычларын үтәү очрагында депутат, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзасы, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазифан заты, муниципаль вазифаны биләүче башка затның вәкаләтләре вакытынан алда туктатыла-"дәүләт Вазифаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән аерым категория затларга Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында сәчетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата сәредстволарны һәм кыйммәтләр әйберләренә саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында.
7. Жирлек Советы депутаты тарафыннан коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясә законнары нигезендә бирелә торган керемнәр, чыгымнар, мөһабәт һәм мөһабәт характерындагы йөкләмәләр турындагы мәгълүматларның дәрәжәсен һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты карары нигезендә Татарстан Республикасы законы белән билгелэнгән тәртіптә үткәрелә.
8. Әлеге статьяның 7 өлешен нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтижәсендә "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт Вазифаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрдәгә 230-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгелэнгән чикләүләргә, тыюларны үтәү, бурычларын үтәү фактларын ачыклаганда, 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән аерым категория кешеләргә сәчетлар (вкладлар) ачуны һәм булуны тыю турында, акчаларны һәм кыйммәтләр әйберләренә Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында сакларга, чит ил финанс инструментларына ия булырга һәм (яки) алардан файдаланырга", Татарстан Республикасы Президенты жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытынан алда туктату турында тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирлек Советына яки судка гариза белән мөрәжәгать итә.
9. Муниципаль вазифаларны биләүче затлар тарафыннан тәкдир ителгән керемнәр, чыгымнар, мөһабәт һәм мөһабәт характердагы йөкләмәләр турында мәгълүмат Аксубай муниципаль районы сайтында "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация чөлгәрендә урнаштырыла һәм (яки) массакүләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актлар белән билгелэнгән тәртіптә бастырып чыгару өчен бирелә.
10. Депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус билгелэнгән урыннарда, шулай ук ишгалды эчендәге территорияләрдә, аларны үткәрү тәрмеш тәэмин итү, транспорт яки социаль инфраструктура, элемент объектларының эшчәнлеген бозмаса, жәюлеләр һәм (яки) транспорт чаралары хәрәкәтенә комачаулау тудырмаса яки гражданнырның торак биналарга яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә комачауламаса, үткәрелә. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яки жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында хәбәр итү тәләп ителми. Шулай ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарда аларның кайчан һәм кайчан үткәрелүсү турында алдан хәбәр итәргә хокукы.
11. Жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус билгелэнгән урыннары билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә торган биналар исемлеген һәм аларны бирү тәртібен билгели.
12. Депутатның сайлаучылар белән ачык чара формасындагы очрашулары Россия Федерациясәнен жылышлар, митинглар, демонстрацияләр, йөрешләр һәм пикетлар турындагы законнарына ярашлы рәвештә үткәрелә.
13. Депутатның сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яки үткәругә Россия Федерациясә жылышлар, митинглар, демонстрацияләр, йөрешләр һәм пикетлар турында законнары белән билгелэнгән ачык чара формасында комачаулау Россия Федерациясә законнары нигезендә административ жавапчылыкка китерә.
- 30 нчы мадда. Жирлек депутаты, жирлекнең сайлап куелган жирле үзидарә органы әгъзасы, жирлекнең сайлап куелган жирле үзидарә вазифан заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре.

1. Депутат, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзасы, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазифан зат вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирлек уставы белән билгеләнә.

2. Муниципаль вазыйфаны даими нигездә биләүче кешегә:

- 1) муниципаль хокукый актларга ярашлы рәвештә вазифа вәкаләтләрән үтәүне тәэмин итүче эш шартлары;
 - 2) жирле үзидарә органнарын, предприятиеләрне, учреждениеләрне һәм оешмаларны, жирлек бюджеты акчалары хисабына тулысынча яки өлешчә финанслана торган, яисә закон нигезендә салымнар һәм мәжбүри түләүләр түләү буюнча ташламаларга ия булган милек формаларына карамастан, вазифан затларының беренче чиратта кабул итү хокукы;
 - 3) жирле үзидарә органнары кабул иткән хокукый актларга киртсез керү хокукы;
 - 4) жирлекнең муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән тәртіптә жирлек территориясендә булган жирле үзидарә органнарыннан, ә федераль законнарда каралган очракларда барлык милек формалары оешмаларынан, ижтимагый берләшмәләрдән һәм аларның вазифан затларынан жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буюнча вәкаләтләрне үтәү өчен кирәкле мәгълүмат һәм материаллар алу хокукы;
 - 5) акчалата бүләкне вакытында һәм тулы күләмдә алу хокукы;
 - 6) Эш (хезмәт) вакытының нормаль давамлылыгын билгеләү, ял көннәре һәм эшләми торган бәйрәм көннәре, шулай ук ел саен түләнгән торган төп һәм өстәмә отпусклар биру белән тәэмин ителә торган ял;
 - 7) муниципаль вазыйфаны биләүче кешегә һәм аның гаилә әгъзаларына, шул исәптән муниципаль вазыйфаны биләүче кеше пенсиягә чыкканнан соң, медицина хезмәте күрсәтү;
 - 8) кеше муниципаль вазифаны биләгән вакытта яки аны туктатканнан соң, әмма аның вазифа бурычларын үтәве белән бәйле рәвештә, авыру яки эшкә сәләтен югалту очрагына мәжбүри дәүләт социаль иминияте;
 - 9) әлеге Уставта билгеләнгән тәртіптә һәм шартларда пенсия белән тәэмин итү, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләүче затның гаилә әгъзаларын, аның вазыйфа вәкаләтләрән үтәве белән бәйле рәвештә вафат булган очракта, федераль закон нигезендә пенсия белән тәэмин итү;
 - 10) муниципаль вазыйфаны биләүче затны һәм аның гаилә әгъзаларын федераль законнар һәм муниципаль хокукый актлар белән билгеләнгән очракларда, тәртіптә һәм шартларда вазифа вәкаләтләрән үтәүгә бәйле рәвештә көч кулланудан, янаулардан һәм башка законсыз гамәлләрдән яклау;
 - 11) хезмәт командировкалары белән бәйле чыгымнарны каплау;
 - 12) үз вәкаләтләрән гамәлгә ашырганда транспорт хезмәте күрсәтү, шулай ук жирлекнең муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән тәртіптә биләгән вазифасына бәйле рәвештә шәхсән транспортны хезмәт максатларында куллану өчен компенсация.
3. Муниципаль вазыйфаны даими булмаган нигездә биләүче бәйле чыгымнарны, шул исәптән муниципаль вазыйфаны биләүгә бәйле хезмәт командировкаларына бәйле чыгымнарны, жирлекнең муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән тәртіптә компенсациягә гарантиялана.
4. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларга вәкаләтләрне гамәлгә ашыру гарантияләре жирлек бюджеты акчалары хисабына финанслана.
- 31 нче маддә. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән мөнәсәбәтләре

1. Авыл жирлегә Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук аның сайлау округы территориясендә урнашкан предприятиеләр, оешмалар, дәүләт һәм баншка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.
 2. Авыл жирлегә Советы депутаты сайлаучылар алдында җавап бирә һәм аларга хисап бирә.
 3. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында сөйләп бер тапкырдан да сирәгрәк хисап бирә, вакыт-вакыт аларны жирлек советы эше турында хәбәр итә, шулай ук айга бер тапкырдан да сирәгрәк сайлаучыларны кабул итә.
 4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрән һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буюнча законнарда каралган чараларны кабул итәргә, шул исәптән алардан килгән тәкдирнарне, гаризаларны, шикаятьләрен карарга, аларда булган мәсьәләләргә дәрәс һәм вакытында хал итәргә ярдәм итәргә тиеш.
- 32 нче маддә. Яңа сайланган жирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш жирлек Советы беренче утырышка депутатларның билгеләнгән санының өчтән ике өлешен сайланган көннән соң ун көннән да соңга калмыйча җыела. Сайлаулардан соң беренче утырышы жирлек башлыгы, ә ул булмаганда жирлекнең сайлау комиссиясе чакыра.
 2. Сайлаулардан соң беренче утырышы жирлек советының яңа башлыгы сайланганчы, жирлек Советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.
- 33 нче маддә. Торак пункт Советы компетенциясе
1. Торак пункт Советы компетенциясендә:
 - 1) торак пункт уставын кабул итү һәм аңа үзгәртешләр һәм өстәмәләр керту;
 - 2) торак пункт территориясендә гомуми мәжбүри кагылдаларне законнарга ярашлы рәвештә билгеләү;
 - 3) жирлек бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;
 - 4) жирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм бетерү, аларны түләү буюнча Россия Федерациясенең Салымнар һәм җыемнар турындагы законнары нигезендә ташламалар биру;
 - 5) торак пунктның социаль-иқтисади үсеше стратегиясен раслау;
 - 6) жирлекнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү, жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау, аларга тәләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
 - 7) торак пункт чикләрен үзгәртү, торак пунктны үзгәртү турында инициатива тәкъдим итү;
 - 8) жирлек Советы депутатларын сайлауны билгеләү һәм жирлек Советы депутатларын сайлау буюнча сайлау округлары схемасын раслау;
 - 9) жирле референдумны билгеләү;
 - 10) жирлек башлыгын сайлау;
 - 11) жирлек башлыгы урынбасарын сайлау;
 - 12) муниципаль район Советына жирлек Советы депутатлары арасынан жирлек вәкилен сайлау;
 - 13) жирлекнең сайлау комиссиясенә әгъзаларын билгеләү;
 - 14) жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору, жирлек Советы депутатын чакыртып алу мәсьәләләре буюнча тавыш бирүне билгеләү;
 - 15) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
 - 16) жирлекнең муниципаль милеккә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аның белән идарә итү тәртібен билгеләү;
 - 17) муниципаль предприятиеләрне булдыру, үзгәртеп кору һәм бетерү, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләргә башкару турында карарлар кабул итү тәртібен билгеләү;
 - 18) муниципаль-ара хезмәттәшлек оешмаларында торак пунктның катнашу тәртібен билгеләү;
 - 19) жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягынан тәэмин итү тәртібен билгеләү;
 - 20) торак пунктның Ревизия комиссиясен формалаштыру;
 - 21) жирлек башлыгын отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;
 - 22) жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифан затлары жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хал итү вәкаләтләрән үтәүне контрольдә тоту;
 - 23) торак пункт территориясен төзекләндерү һәм тоту кагылдаларен раслау;

24) жирлекнен территорияль планлаштыру документларын, шәһәр төзелеше проектлауның жирле нормативларын, жирдән файдалану һәм жирлек территориясен төзү кагыйдәләрен, жирлекнең генераль планын, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

25) торак пункт территориясендәге урамнарға һәм торак пунктларның башка өлешләренә исем бирү һәм үзгәртү тәртибен раслау;

26) гадәттән тыш хәлләргә бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыру һәм куллану тәртибен билгеләү;

27) муниципаль махсуслаштырылган торак фондына торак урыннары бирү тәртибен билгеләү;

28) территорияль икътимагый үзидарә органнарына жирлек бюджетынан кирәкле акчаларны бүлен бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

29) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар формасында коммерцияле булмаган оешмалар булдыру турында карарлар кабул итү;

30) үз массакуләм мәгълүмат чараларын оештыру;

31) жирлек Советы карарларын һәм жирлек уставын аңлату;

32) жирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;

33) жирлек советы турында нигезләмәне раслау;

34) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләрнен вәкилләклә органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

35) урам-юл чөптәре элементларына исемнәр бирү (федераль эһәмияттәге автомобиль юлларынан, төбәк яки муниципаль-ара эһәмияттәге автомобиль юлларынан, муниципаль районнын жирле эһәмияттәге автомобиль юлларынан тыш), торак пункт чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәргә үзгәртү, гамәлдән чыгару;

2. Жирлек Советы, жирлек башлыгы яки аерым депутатлар (депутатлар төркемнәре) белән инди да булса формада жирлек бюджеты акчалары белән идарә итү һәм (яки) идарә итү рөхсәт ителми, жирлек бюджеты акчалары билгеләнгән тәртиптә эшчәнлеген тәэмин итүгә юнәлтелгән.

3. Жирлек советы жирлек башлыгынын аның эшчәнлегә нәтижәләре, жирлек башкарма комитеты һәм жирлек башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары эшчәнлеге, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләрен хәл итү турында еллык хисапларын тынлый.

34 нче маддә. Авыл жирлеге Советынын эш тәртибе

1. Авыл жирлеге Советынын эш тәртибе әлеге устав һәм авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Жирлек советы эшенен топ формагы булып аның утырышлары тора, аларда жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Жирлек Советы утырышлары, әгәр анда сайланган депутатлар санының ким дигәндә 50 проценты катнаша, хокуклы.

4. Жирлек советынын чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга бер тапкырлан да сирәгрәк үткәрелми. Чираттан тыш утырышлар жирлек башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы депутатларынын билгеләнгән санынын өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлешә буенча чакырыла.

5. Совет утырышларын авыл жирлеге башлыгы чакыра. Жирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышнын вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән да сонга калмыйча, э чираттан тыш утырыш уздырылганчы бер көннән да сонга калмыйча хәбәр ителә.

6. Авыл жирлеге Советы утырышлары ачык һәм ачык үткәрелә. Советнын ачык утырышларында авылнын теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

Регламентта каралган очрақларда, жирлек Советы ябык утырыш үткәру турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда жирлек Советы чакырган затлар гына, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.

7. Жирлек Советынын һәр утырышында утырыш протоколы алыч барыла. Утырыш протоколына утырышнын датасы, урыны һәм вакыты турында мәгълүмат кертелә, каралган барлык мәсьәләләр һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Жирлек советы утырышы протоколына кул куелган, жирлек башлыгы аның белән жирлекнең теләсә кайсы кешесе таныша ала.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутатын бер тавышы бар. Авыл жирлеге Советы депутаты тавыш бирү хокукын үзә гамәлгә ашыра. Торак пункт Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. һәр төр тавыш бирүне куллану очрақлары әлеге устав, торак пункт Советы Регламенты белән билгеләнә.

9. Жирлек башлыгы тавышы жирлек Советы карарларын кабул иткәндә жирлек Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

35 нче маддә. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыруны жирлек башлыгы башкара.

2. Жирлек Советы Регламентына ярашлы рәвештә, жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрен алдан карау һәм әзерләү өчен, жирлек башлыгынын тыш, жирлек советы эшчәнлегенен топ юнәлешләре буенча даими яки вакытлыча комиссиялар (яки) төзәлә ала.

Депутат ике даими комиссияда гәнә эшләргә хокуклы.

3. Муниципаль программаларны, жирлек Советы карарлары проектларын әзерләү, жирлек карамагына кертелгән мөһим мәсьәләләрен тикшерү өчен, жирлек Советы каршында аның карары буенча депутатлар, жирлекнең башкарма комитеты, икътимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм жирлек халкы составында эшче, эксперт һәм башка кинәшмә төркемнәре төзәләрә мөмкин.

36 нчы маддә. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләренә гамәлгә ашыру

1. Жирлек советы жирлек советы кабул иткән әлеге Устав нигезләмәләренен үтәлешен, жирлек бюджетынын үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын, жирлекне үстәру программаларын куллануны, жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Жирле үзидарә органнары һәм аларнын вазыйфан затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очрақта, жирлек Советы карары белән, жирлек башлыклары депутатлар арасынан күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссиялар төзәргә мөмкин.

3. Законнарға ярашлы рәвештә, жирлек Советы инициативасы буенча жирлек башлыклары жирлек бюджеты акчаларын максатчан куллануны, муниципаль милекне нәтижәле куллануны тикшерә (ревизияли) ала. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитик чараларны үткәру тәртибе жирлекнең ревизия комиссиясые турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Жирлекнең башкарма комитеты, предприятиееләр, учреждениееләр, оешмалар, вазыйфан затлар, территорияль икътимагый үзидарә органнары, әгәр закон белән башкача билгеләнмәгән булса, жирлек советы, аның контроль комиссияләре, жирлек Советы депутаты мөрәжәгатә буенча жирлек Советы карамагына кагылышлы мәсьәләләр буенча сорала торган мәгълүматны бирергә, э законнарны, муниципаль норматив хокукый актларны бозуга күрсәтмәләр бирелгән очрақта, хокук бозуларны һәм хокук бозуларны бетерү өчен кичкәмәстән чаралар күрергә тиеш гәпләре кешеләргә жавапчылыкка тарту.

5. Жирлек советы жирлек башлыгынын аның эшчәнлегә, жирлекнең башкарма комитеты һәм жирле үзидарәнен башка ведомство карамагындагы органнары эшчәнлегә нәтижәләре, шул исәптән жирлек Советы куйган мәсьәләләрен хәл итү турында еллык хисапларын тынлый.

6. Жирлек советы, контроль функцияләрен башкарып, жирлек Башкарма комитетынын финанс-хужалик һәм башкарма-идарә итү эшчәнлегенә тыкшышырга хокуклы түгел.

37 нче маддә. Муниципаль район Советына жирлек вәкилен сайлау

1. Жирлек вәкиле жирлек Советы депутатылары арасынан Аксубай муниципаль районы Советына яшерен тавыш биру юлы белән сайлана.
 2. Сайланган кандидат дип санала, аның өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан артыгы тавыш биргән.
- 38 нче маддә. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытынан алда туктату

1. Жирлек Советы вәкаләтләре " Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча вакытынан алда туктатылырга мөмкин.

Жирлек Советының вәкаләтләре дә туктатыла:

- 1) жирлек Советы тарафынан үз-үзенне таркату турында карарлар;
 - 2) Татарстан Республикасы Югары судының жирлек Советы депутатларының әлеге составының хокуксызлыгы турындагы карары үз көченә керүе, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруы белән байланышта;
 - 3) законнарға ярашлы рәвештә, шулай ук торак пункт бетерелгән очракта гомуми ашырыла торган торак пунктны үзгәртпәй кору;
 - 4) шаһар округы белән берләшү сәбәпләре, торак пунктның муниципаль берәмлек статусын югалтуы;
 - 5) жирлек чикләре үзгәрүе яки шаһар округы белән берләшү нәтижәсендә жирлек сайлаучылары саны 25 проценттан артыкка арту;
 - 6) гражданның турыдан-туры ихтыяры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гомуми ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты чыгару сорогын бозу.
2. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытынан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытынан алда туктатуга киртә.
3. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган очракта, вакытынан алда сайлаулар федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткәрелә.
- 39 нчы маддә. Торак пункт Советын үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек советын үз-үзен таркату турында карар жирлек башлыгы яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан ким булмаган өлеше булган депутатлар төркеме инициативасы буенча кабул ителергә мөмкин.

2. Үз үзенне таркату турында Карар кабул итү инициативасы тәкъдим ителергә мөмкин түгел:

- 1) жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел довамында;
 - 2) жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау чорында;
 - 3) жирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш биру вакытында яки аның вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган очракта.
3. Торак пункт Советының үз-үзен таркату турында язма тәкъдиме үз-үзен таркату мотивларын үз эченә алырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен дәлилләүче башка материаллар да кушылырга мөмкин.
4. Депутатлар арасынан үз-үзен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Жирлек советы яки жирлек башлыгы карары буенча жирлек советын үз-үзен таркату мәсьәләсе ачык тынлауларга чыгарылырга мөмкин.
5. Жирлек советының үз-үзен таркату мәсьәләсен карау довамылыгы жирлек Советы депутатылары һәм жирлек халкы тарафынан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартларын һәм нигезләмәләрен һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзенне таркату турында карар үз-үзенне таркату инициативасы тәкъдим ителгәннен соң ике ай узган кабул ителергә мөмкин.
6. Жирлек советын үз-үзен таркату турында карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтен ике өлеше тарафынан яшерен тавыш биру юлы белән кабул ителә.
7. Жирлек Советы үз-үзен таркату тәкъдимен кире каккан очракта, үз-үзен таркату турында кабат инициатива үз-үзен таркату мәсьәләсе буенча тавыш биру көненән соң бер елдан да ыртарак куелмаска мөмкин.
- 40 нчы маддә. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытынан алда туктату

1. Жирлек Советы депутатының вәкаләтләре вакытынан алда туктатыла:

- 1) үлем;
 - 2) үз теләге белән отставкага китү;
 - 3) суд тарафынан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;
 - 4) суд тарафынан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;
 - 5) ана карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;
 - 6) Россия Федерациясеннән чигтә даими яшәү урынына;
 - 7) Россия Федерациясә гражданлыгын туктату, чиг ил дәүләте гражданлыгын туктату - Россия Федерациясә халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чиг ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайлануы, чиг ил гражданлыгын алырга яисә Чиг ил гражданлыгы булган Россия Федерациясә гражданы Россия Федерациясә халыкара килешүендә катнашучы булмаган чиг ил территориясендә Россия Федерациясә гражданының даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рәхсәтен яисә башка документ алырга хокукы, жирле үзидарә органнарына сайлануы хокукы;
 - 8) сайлаучылар тарафынан кире чакыру;
 - 9) жирлек Советы вәкаләтләрен вакытынан алда туктату;
 - 10) харби хезмәткә чакыру яки аны алмаштырган альтернатив гражданлык хезмәтенә жиберү;
 - 11) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.
2. Үз вәкаләтләрен гомуми ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә үтмәгән очракта вакытынан алда туктатыла.
3. Әлеге статьяның 1 өлешендә 1-7, 10 пунктларында күрсәтелгән очракларда жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турында карар жирлек Советы тарафынан, вәкаләтләрен вакытынан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән соң 30 көннән дә соңга калмыйча, ә әгәр бу нигез жирлек Советы утырышлары арасында барлыкка килгән булса, мондый нигез барлыкка килгән көннән соң оч айдан да соңга калмыйча кабул ителә.
4. Әлеге статьяның 1 өлешендә 8 пункттында каралган очракта, жирлек Советы депутатының чакыруы буенча тавыш биру нәтижәләре рәсми рәвештә басылып чыккан көннән башлап, жирлек Советы депутатының вәкаләтләре туктатыла.
5. Әлеге статьяның 1 өлешендә 9 пункттында каралган очракта, жирлек Советы депутатының вәкаләтләре жирлек Советы вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган көннән туктатыла.
6. Татарстан Республикасы Президенты жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытынан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, вәкаләтләрен вакытынан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн-жирлек советына әлеге гариза кергән көн.
7. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган очракта, өстәмә депутат сайлаулары федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. ТОРАК ПУНКТ БАШЛЫГЫ

41 нче маддә. Авыл жирлегә башлыгы авыл жирлегенен югары вазифасы кешесе

1. Авыл жирлегә башлыгы-авыл жирлегенен югары вазифасы кешесе.
2. Жирлек башлыгы жирлек Советы тарафынан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Жирлек башлыгы вазифасының рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Щербенский авыл жирлегә башлыгы.

- 14) жирлек исеменнән дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрен жирле үзидарә органнары белән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында килешүләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән хезмәттәшлек итү һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;
 - 15) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле эһәмияткә мөһимләргә хал итү вәкаләтләрен һәм жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән таныштырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
 - 16) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль берәмлекләр башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләргә, шулай ук әлеге устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.
 - 17) Дәүләт һәм башка органнарда торак пункт мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, торак пункт исеменнән судка гариза бирә, ышаныч когазьләре бирә.
- 45 нче маддә. Жирлек башлыгы урынбасары

1. Жирлек башлыгы тәкъдиме буенча жирлек Советы депутатлар арасынан жирлек башлыгы урынбасары сайлана.
 2. Әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан артыгы тавыш бирсә, жирлек башлыгы урынбасары итеп сайлана.
 3. Жирлек башлыгы урынбасары жирлек Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бұлугә ярашлы рәвештә функцияләргә башкара, жирлек башлыгы йөкләмәләрен үтә, ә ул вакытлыча булмаган очракта (авыру яки ялга чыгу сәбәпле) яки үз бурычларын үтәү мөмкинлегә булмаган очракта яки вәкаләтләрен вакытынан алда туктаткан очракта жирлек башлыгы вазифаларын башкара.
 5. Жирлек башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.
 6. Жирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге уставның 40 статьясында каралган нигезләр буенча вакытынан алда туктатыла.
 7. Жирлек башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта жирлек башлыгы инициативасы буенча яки жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча кабул ителгән жирлек Советы карары буенча вазифасыннан чакырылырга мөмкин. Жирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турында карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.
- 46 нчы маддә. Жирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытынан алда туктату

1. Жирлек башлыгының вәкаләтләре вакытынан алда туктатыла:
 - 1) үлем;
 - 2) үз теләге белән отставкага китү;
 - 3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 741 статьясына ярашлы рәвештә отставкага жибору;
 - 4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә вазифасыннан китүләр;
 - 5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;
 - 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;
 - 7) ана карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;
 - 8) Россия Федерациясеннән чигтә даими яшәү урынына;
 - 9) Россия Федерациясе гражданын туктату, чит ил дәүләте гражданын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, чит ил гражданын алырга яисә Чит ил гражданылыгы булган Россия Федерациясе гражданы Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы булмаган чит ил территориясендә Россия Федерациясе гражданының даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рөхсәтен яисә башка документ алырга хокукы, жирле үзидарә органнарына сайланьрга хокукы;
 - 10) сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;
 - 11) сәләмәтлек торышы буенча торак пункт башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра алмауның суд тәртибендә билгеләнгән;
 - 12) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясына ярашлы рәвештә, шулай ук торак пункт бетерелгән очракта гамәлгә ашырыла торган торак пунктны үзгәртпән кору;
 - 13) муниципаль берәмлек чикләре үзгәрү нәтижәсендә жирлек сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы;
 - 14) шәһәр округы белән берләшү сәбәпле, торак пунктның муниципаль берәмлек статусын югалтуы;
 - 15) гражданның турыдан-туры ихтиярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен талап ителә торган муниципаль хокукый акты чыгару вакытын бозу;
 - 16) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә үтәмәү.
2. Жирлек башлыгының вәкаләтләре шулай ук "коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "дәүләт вазифаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, 7 нче номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү белән байле рәвештә вакытынан алда туктатыла 2013 елның маенда N 79-ФЗ аерым категория кешеләргә чит ил банкларында сәхетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата сәхетволарны һәм кыйммәтле әйберләргә саклауны тыю турында, Россия Федерациясе территориясеннән чигтә урнашкан, чит ил финанс инструментларын үзләштерү һәм (яки) куллану.
3. Әлеге статьяның 1-11, 14 һәм 15 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча жирлек башлыгының вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган очракта, жирлеккән яна башлыгын сайлау жирлек советының якынлашып килүче утырышында башкарыла.
4. Жирлек башлыгы вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган очракта, жирлеккән яна башлыгын сайлау вәкаләтләре туктатылган көннән алып алты айдан да сонга калмыйча башкарыла.
5. Шу ул вакытта, әгәр жирлек Советының вәкаләтләре сәргы тәмамлануга алты айдан да азрак вакыт калса, жирлек башлыгын жирлек Советы составынан сайлау яна сайланган жирлек советының беренче утырышында башкарыла.
5. Муниципаль берәмлек башлыгының вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган очракта, муниципаль берәмлеккән вәкилләккә органы тарафыннан үз составында яки конкуре комиссиясә тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайланган муниципаль берәмлек башлыгын сайлау мондый вәкаләтләр туктатылган көннән алып алты айдан да сонга калмыйча башкарыла.
6. Шу ул вакытта муниципаль берәмлеккән вәкилләккә органы вәкаләтләре сәргы тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт калса, муниципаль берәмлеккән вәкилләккә органы составында муниципаль берәмлек башлыгын сайлау яна сайланган муниципаль берәмлек вәкилләккә органының беренче утырышында, ә муниципаль берәмлек башлыгын конкуре нәтижәләре буенча конкуре комиссиясә тәкъдим иткән кандидатлар арасынан сайлау - муниципаль берәмлеккән вәкилләккә органы хокукый составта сайланган көннән алып өч айдан да сонга калмыйча башкарыла.
6. Әгәр Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер-министрының) жирлек башлыгын вазифасыннан азат итү турындагы хокукый акты нигезендә яисә жирлек советының жирлек башлыгын отставкага жибору турындагы карары нигезендә вәкаләтләре вакытынан алда туктатылган жирлек башлыгы әлеге хокукый акты яки карарны суд тәртибендә ишкәкәйтә итсә, муниципаль сайлауларда сайлана торган жирлек башлыгын вакытынан алда сайлаулар суд карары законлы көченә кәргәнчә билгеләнә алмый.
7. Әгәр Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер-министрының) жирлек башлыгын вазифасыннан азат итү турындагы хокукый акты нигезендә яисә жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жибору турындагы карары нигезендә

вакалатларе вакыттыннан алда туктатылган жирлек башлыгы элге хокукый акты яисе карарны суд тэртибендэ шикаять итсе, жирлек Советы Совет тарафыннан үз составында яки кандидатлар арасынан сайлана торган жирлек башлыгын сайлау турында Карар кабул итэргэ хокукы түгел, конкурс комиссиясе тарафыннан конкурс нэтижелэре буенча суд карары законлы көчэнэ кертгэнчэ тэкъдим ителгэн.

8. Жирлек башлыгы вакалатларе вакыттыннан алда туктатылган яки суд карары буенча аича карата сак астына алу яки вакытлыча вазифасыннан чиглэштэргү рөвешендэ процессуаль мөжбүри чаралар кулланылган очракта, анын вакалатларен вакытлыча жирлек башлыгы урынбасары башкара.

47 иче мадда. Ышаныч югалту сөбөлде муниципаль вазифаларны билэуче затларны эштэн азат итү (вазифадан азат итү)

1. Муниципаль вазифаны билэуче зат, федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тэртиптэ, ышаныч югалту сөбөлде, эштэн азат ителгэ (вазифасыннан азат ителгэ) тиеш:

1) кешенчэ мөһфэгатель конфликтны булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмөвэ;

2) кешенчэ үз керемнэре, мөлкэте һәм мөлкэти характердагы йөклэмэлэре, шулай ук хатынының (иренен) һәм балиге булмаган балаларының керемнэре, мөлкэте һәм мөлкэти характердагы йөклэмэлэре турында магълүмат бирмөвэ яки белэ торып дөрес булмаган яки тулы булмаган магълүматлар бирмөвэ;

3) кешенчэ түдэуле нигездэ коммерция оешмасының идарэ органы эшчэнлегендэ катнашуы, федераль закон белэн билгелэнгэн очраклардан тыш;

4) кешенчэ эшкарлык эшчэнлеген гэмэлгэ ашыруы;

5) эгэр Россия Федерациясенчэ халыкара килешүендэ яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарэ органы, поенчительлек яки күзэту советлары, чиг ил коммерцияле булмаган хөкүмэтке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендэ эшлэуче аларның структур бүлекчэлэренчэ башка органыра составына керүе.

2. Муниципаль вазифаны билэуче кеше, аича буйсынган кешенчэ мөһфэгатель конфликтны китерэ яки китерэ ала торган шәхси мөһфэгательлэре барлыкка килүе турында белгэн кеше, шулай ук муниципаль вазифаны билэгэн кеше мөһфэгатель конфликтны булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмэгэн очракта, ышаныч югалту сөбөлде, эштэн азат ителгэ (вазифасыннан азат ителгэ) тиеш.

3. Муниципаль вазифаны билэуче затка карата коррупциячел хокук бозу өчен ышаныч югалту сөбөлде эштэн азат итү (вазифадан азат итү) рөвешендэ жэзалар кулану турындагы магълүматлар элге зат тиешле вазифаны билэгэн жирле үзидарэ органы тарафыннан 2008 елның 25 декабрендэге 273 номерлы Федераль законның 15 статьясында каралган ышаныч югалту сөбөлде эштэн азат ителгэн затлар реестрына кертелэ-ФЗ Коррупциягэ каршы тору турында.

48 иче мадда. Торак пункт башлыгын отставкага жиберү

1. Жирлек советы " Россия Федерациясендэ жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында «2003 елның 6 октябрдендэ 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендэ жирлек Советы депутатлары инициативасы буенча яки Татарстан Республикасы Президенты инициативасы буенча жирлек башлыгын отставкага жибергэргэ хокукы.

2. Торак пункт башлыгын отставкага жиберү өчен нигез булып:

1) «Россия Федерациясендэ жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдендэ 131-ФЗ номерлы Федераль законның 75 статьясының 1 өлешендэге 2 һәм 3 пунктларында каралган нэтижелэргэ китергэн (килеш чыккан) жирлек башлыгының карарлары, гэмэллэре (гэмэлсезлэгэ);

2) жирле эһәмияттэгэ мәсьэлэлэренчэ хэл итү, «Россия Федерациясендэ жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдендэ 131-ФЗ номерлы Федераль законда, башка федераль законнарда, элге Уставта каралган вакалатларне һәм (яки) жирле үзидарэ органыра тарафыннан жирле үзидарэ органыра тапшырылган аерым дэулет вакалатларен гэмэлгэ ашыруны тээмин итү буенча бурчыларны өч ай һәм аннан да күбрэк вакыт эчендэ үтэмзү федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белэн үзидарэ итү;

3) жирлек башлыгы эшчэнлеген жирлек Советы тарафыннан анын жирлек Советы алдындагы эллык хисабы нэтижелэре буенча канэгательнэерлек бэдләмэ, ике ташкыр рэтгэн бирелгэн;

4) «коррупциягэ каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрдендэ 273-ФЗ номерлы Федераль закон.» дэулет Вазифаларын билэуче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнэренчэ туры килүен контрольдэ тоту турында " 2012 елның 3 декабрдендэге 230-ФЗ номерлы Федераль закон,

2013 елның 7 маенда № 79-ФЗ аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннэ чигтэ урнашкан чиг ил банкларында счотлар булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында";

5) жирлек башлыгы, жирлекнен башкарма комитеты, жирлекнен жирле үзидарэ органыра һәм вазифа затлары һәм ведомство карамагындагы оешмалар тарафыннан Кеше һәм гражданның хокуклары һәм пресклэре тигезлегенчэ дэулет гарантиялэрен расасына, теленэ, теленэ, дингэ мөнэсэбэте һәм башка шартларга бэйле рөвештэ күплэп бозуга, раса, миллэт, тел яисэ дингэ каршы билгелэре миллэтэнэ, теленэ, дингэ мөнэсэбэте һәм башка шартларга бэйле рөвештэ күплэп бозуга, раса, миллэт, тел яисэ дингэ каршы билгелэре буенча хокуклары һәм дискриминацияне чиклэгүгэ юл куюу, эгэр бу миллэтлэра һәм конфессиялэра килешүне бозуга китергэн һәм миллэтлэра (этникара) һәм конфессиялэра конфликтлар барлыкка килүгэ ярдэм иткэн булса.

3. Жирлек Советы депутатларының жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы инициативасы, жирлек Советы депутатларының билгелэнгэн санының өчтэн бер өлешеннэн ким булмаган өлеше белэн тэкълим ителгэн, жирлек Советына кертелэ торган мөрэжэгать рөвешендэ рэсмилэштерелэ. Элге мөрэжэгать жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы карары проект белэн бергэ кертелэ. Элге инициативаны тэкъдим итү турында жирлек башлыгы һәм Татарстан Республикасы Президенты элге мөрэжэгатьне жирлек советына керткэн көннэн соң бер көннэн дэ сонга калмыйча хэбэр ителэ.

4. Жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы жирлек Советы депутатлары инициативасын карау Татарстан Республикасы Президенты фикерен исэпкэ алып башкарыла.

5. Эгэр жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы жирлек Советы депутатлары инициативасын караганда жирле үзидарэ органыра тарафыннан жирле үзидарэ органыра федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белэн тапшырылган аерым дэулет вакалатларен һәм жирлек башлыгының нэтижелэргэ китергэн карарларын, гэмэллэрен (гэмэлсезлэгэн) гэмэлгэ ашыруны тээмин итүгэ кагылышли мәсьэлэлэренчэ карау күздэ тотыла икэн, «Россия Федерациясендэ жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдендэ 131-ФЗ номерлы Федераль законның 75 статьясының 2 һәм 3 пунктларында каралган торак пункт башлыгын отставкага жиберү турындагы карар Татарстан Республикасы Президенты ризалыгы белэн гисэ кабул ителгэргэ мөмкин.

6. Татарстан Республикасы Президентының жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы инициативасы жирлек советына жирлек советының тиешле карары проекты белэн бергэ кертелэ торган мөрэжэгать рөвешендэ рэсмилэштерелэ. Элге инициативаны тэкъдим итү турында жирлек башлыгы элге мөрэжэгатьне жирлек Советына керткэн көннэн соң икенчэ көннэн дэ сонга калмыйча хэбэр ителэ.

7. Жирлек башлыгын отставкага жиберү турында жирлек Советы депутатының яки Татарстан Республикасы Президентының инициативасын жирлек Советы тиешле мөрэжэгать кертелгэн көннэн алып бер ай эчендэ карый.

8. Эгэр жирлек Советы депутатларының билгелэнгэн санының өчтэн ике өлеше анын өчен тавыш бирсэ, жирлек башлыгын отставкага жиберү турында Карар кабул ителгэн диг санала.

9. Жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы карарына жирлек Советы утырышында рэслек итүче депутат кул куя.

10. Жирлек советын караганда һәм кабул иткэндэ жирлек башлыгын отставкага жиберү турында карарлар:

1) аларга тиешле утырышның кайчан һәм кайда узачагы турында алдан хэбэр итү, шулай ук жирлек Советы депутатларының яки Татарстан Республикасы Президентының мөрэжэгатье һәм жирлек Советының аны отставкага жиберү турындагы карары проекты белэн танышу;

2) аича жирлек Советы депутатларына отставкага китү өчен нигез буларак тэкъдим ителгэн хэллэр турында аңлатмалар бирү мөмкинлигэ бирү.

11. Өгәр жирлек башлыгы жирлек Советының аны отставкага жиберү турындагы карары белән килешмәсә, ул үзенчә аерым фикерен язма рәвештә әйтсә хокуклы.
12. Жирлек Советының жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы карары рәсми рәвештә кабул ителгәннән соң биш көннән дә сонга калмыйча басылып чыгарылырга (халыкка ыглан ителсә) тиеш. Өгәр жирлек башлыгы аны отставкага жиберү мәсьәләсендә үзенчә аерым фикерен язма рәвештә белдергән булса, ул жирлек советының күрсәтелгән карары белән бер үк вакытта басылып чыгарылырга (халыкка ыглан ителсә) тиеш.
13. Өгәр жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы Татарстан Республикасы Президенты инициативасы жирлек Советы тарафыннан кире кагылган булса, жирлек башлыгын отставкага жиберү турындагы мәсьәлә жирлек советы утырышы уздырылганнан соң ике айдан да иртәрәк түгел, жирлек советының әлегә мәсьәлә каралган утырышынан соң кабат каралырга мөмкин.

V бүлек. жирлекнең башкарма комитеты

49 нчы маддә. Жирлекнең башкарма комитеты жирлекнең жирле үзидарә башкарма-идарә органы

1. Жирлекнең башкарма комитеты Жирле үзидарәнен башкарма-идарә органы булып тора, ана әлегә устан белән жирле аһәмияттәге мәсьәләләргә хал итү вәкаләтләре һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән.
2. Жирлекнең башкарма комитеты Муниципаль контрольне гамәлгә ашыручы вәкаләтле орган булып тора. Муниципаль контрольне гамәлгә ашыручы вәкаләтле орган буларак жирлекнең башкарма комитетының оештыру структурасы, вәкаләтләре, функцияләре һәм эшчәндәк тәртибе, күрсәтелгән вәкаләтле органның вазифалы затлары исемлеген һәм аларның вәкаләтләрен билгеләү жирлекнең муниципаль хокукый актларына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.
3. Авыл жирлегә Башкарма комитетының рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Щербенский авыл жирлегә башкарма комитеты.
4. Жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына хисап бирә һәм контрольдә тота.
5. Торак пунктның башкарма комитетында моһер һәм бланк бар.
6. Жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясә бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында аерым юл белән карала.

50 нче маддә. Торак пунктның Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы жирлек башлыгы тәкъдиме буенча жирлек Советы тарафыннан раслана.
2. Жирлекнең башкарма комитеты структурасына керә: жирлек башлыгы Башкарма комитет житәкчесе, Башкарма комитет житәкчесе урынбасары, Башкарма комитетның башка вазифалы кешеләре.
- 51 нче маддә. Башкарма комитетның вәкаләтләре

1. Жирлекнең башкарма комитеты:

- 1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәп өлкәсендә:
 - жирлек бюджеты проекты, жирлекнең социаль-иқтисади үсешә стратегиясә проектын эшләүне тәэмин итә;
 - жирлек бюджетын үтәүне, жирлекнең социаль-иқтисади үсешә стратегиясен гамәлгә ашыруны оештыра;
 - авыл жирлеген комплекслы социаль-иқтисади үстерү планнарын һәм программаларын үтәүне кабул итә һәм оештыра, шулай ук авыл жирлегенә иқтисади һәм социаль өлкәсә торышын характерлаучы статистик күрсәткечләр жыюны оештыра һәм күрсәтелгән маълуматларны Россия Федерациясә Хокумәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыра
- 2) муниципаль милек белән идарә итү, торак пункт территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:
 - жирлекнең муниципаль милеккә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, боерык биру һәм арендау мәсьәләләрен хал итә;
 - жирлек Советы карары белән билгеләнгән очракларда жирлек Советына муниципаль милекне чигләштерү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм киештерүгә (раслауга) кертә;
 - муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән торак пунктның иқтисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр тәзи; торак пункт территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрлә милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;
 - жирлек советы билгеләгән тәртип буенча муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тәзи, аларның эшчәнлегенә максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәэмин итә, муниципаль учреждениеләргә һәм Предприятиеләргә үзгәртен кору һәм бетеру мәсьәләләрен хал итә, контракт нигезендә аларның житәкчеләрен билгели һәм биләгән вазифаларынан азат итә;
 - муниципаль казна учреждениеләргә эшчәнлеген финанс белән тәэмин итүне һәм муниципаль биремне бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр белән финанс белән тәэмин итүне гамәлгә ашыра, шулай ук муниципаль иқтияжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алуны гамәлгә ашыра;
 - 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешлә коммерциялә булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтә;
- 3) территориаль планлаштыру, жирне һәм башка табигый ресурсларны куллану, әйләнә-тирә табигый мохитне саклау өлкәсендә:
 - Россия Федерациясә Шәһәр төзелешә кодексина ярашлы рәвештә, жирлекнең территориаль планлаштыру документлары, жирлекнең башка шәһәр төзелешә документациясә проектларын эшли һәм жирлек Советына раслау өчен кертә, аларны гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
 - муниципаль милектә булган жирләрне рациональ файдалануны һәм саклауны планлаштыруны һәм оештыруны гамәлгә ашыра;
 - торак пункт территориясендәге жир киешәрлекләрен законнарда билгеләнгән тәртиптә бирә һәм тартып ала;
 - халыкка экологик хал турында хәбәр итә, әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигаттән файдалану турындагы законнарны бозучы предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның гамәлләре турында тиешлә органнарга хәбәр итә;
- 4) Төзелеш, транспорт һәм элемтә өлкәсендә:
 - муниципаль торак фондын төзүне һәм тотуны оештыра, аның исәбен алып бара, торак пункт территориясендә торак төзелешә өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
 - торак пунктлар чикләрендә жирле аһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра;
 - халыкны элемтә хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
- 5) авыл хужалыгы һәм эшмәкәрлекне үстерү өлкәсендә:
 - авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм күрсәтә;
 - кече һәм урта эшкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыра;
- 6) торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм халыкка башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:
 - торак пункт чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясә законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыра;
 - халыкны жәмәгәтә туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

- социаль һәм шартнамалары буенча бирелә торган торак урыннарына мохтаж гражданның билгеләнгән тәртиптә исәпкә ала;
- яд оештыру һәм халыкны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;
- торак пункт территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыра, торак пунктта рәсми физкультура-салямәтләнүдә һәм спорт чараларын үткәрүне оештыра;
- халыкның күпләп ял итү өчен шартлар тудыра һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыра, шул исәптән гражданның һәм гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына ирелә керүне тәэмин итә;
- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм жириләу урыннарын тәэмин итә;
- торак пунктның архив фондларын формалаштыра;
- 7) төзекләндерү өлкәсендә:
 - катэ коммуналь калдыкларын туплау (шул исәптән асырым туплау) һәм транспортлау буенча эшчәнлек оештыра;
 - торак пункт территориясендә төзекләндерү буенча эшчәнлек оештыра;
 - адреслашу объектларына адреслар бирә, адресларын үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл чөлгәре элементларына исемнәр бирә (жирилә объектларына адреслар бирә, адресларын үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл чөлгәре элементларына исемнәр бирә, мондый исемнәргә үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматны Дәүләт адрес реестрында урнаштыра);
 - 8) гражданның хокукларын һәм ирекларын саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә:
 - торак пункт территориясендә законнарны, дәүләт хакимияте һәм жирилә үзидарә органнары актларын үтәүне, гражданның хокукларын һәм ирекларын саклауны тәэмин итә;
 - билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән жирилә үзидарә хокукларын бозучы судта яки арбитраж судында дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфа затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның актларын шикаять итә;
 - гражданның һәм аларның жәмәгәт тәртибдән саклауда катнашучы берләшмәләргә ярдәм күрсәтә;
 - халык дружиналары эшчәнлек өчен шартлар тудыра;
 - торак пунктлар чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәэмин итә;
 - үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки барлыкка килү турында вакытында хәбәр итүне һәм мәгълүмат бирүне тәэмин итә;
 - муниципаль сайлаулар, жирилә референдум, жириләк депутатын, жириләкнең сайлап куелган органы аңгасын, жириләкнең сайлап куелган вазыйфа затын чакырып алу буенча тавыш бирүне, жириләк чикләрен үзгәртү, жириләкне үзгәртү кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди-техник тәэмин итүне гамәлгә ашыра;
 - жылышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткәрү, спорт, тамаша һәм башка массакүләм иجتимаый чаралар оештыру белән бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;
 - торак пунктта терроризмның асылын һәм аның иجتимаый куркынычын аңлату буенча, шулай ук гражданның терроризм идеологиясен кабул итмәүне формалаштыру буенча мәгълүмати-пропаганда чаралары оештыра һәм үткәрә, шул исәптән мәгълүмати материаллар, басма продукция тарату, аңлату эшләре һәм башка чаралар үткәрү юлы белән;
 - муниципаль милкәтә булган яки жирилә үзидарә органнары карамагындагы объектларның террорчылыкка каршы саклану тәләпләрен үтәүне тәэмин итә;
 - торак пункт территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының милләтләре һәм конфессияләре татулыгын ныгытуга, телләрен һәм мәдәнияте саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтләре (этникара) конфликтларын профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра.
 - 9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:
 - балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра.
 - 10) жириләкнең жирилә үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган асырым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:
 - федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жириләкнең жирилә үзидарә органнарына тапшырылган асырым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
 - дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларын исәпкә ала һәм тиешле файдалануны тәэмин итә;
 - тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;
 - жириләк Советы карарларына ярашлы рәвештә, жириләкнең жирилә үзидарә органнары карамагындагы Матди ресурслардан һәм финанс чараларынан үзенең тапшырылган асырым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны тәэмин итә;
 - 11) башка вәкаләтләр:
 - жириләк башлыгы эшчәнлек оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка тәэмин итүне гамәлгә ашыра;
 - әлеге уставның 5 статьясындагы 1 өлешендә 8-10, 17 һәм 20 пунктларында каралган жириләк аһәмияттәге мәсьәләләргә хал итү максатларында гражданның торак пункт өчен социаль аһәмиятле эшләргә (шул исәптән дежурыякларны) ирелә нигездә башкаруга жәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра;
 - жириләк аһәмияттәге мәсьәләләр буенча башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра, законнар, әлеге Устав, жириләк Советы карарлары белән жириләк советы яки башка жирилә үзидарә органнары компетенциясенә кертелгән вәкаләтләрдән тыш.
- 2. Башкарма комитет жириләк аһәмияттәге мәсьәләләргә карамаган мәсьәләләргә хал итү буенча түбәндәге вәкаләтләргә гамәлгә ашыра:
 - торак пункт музейларын булдыра;
 - торак пунктта нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкара;
 - опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнаша;
 - торак пункт территориясендә жириләк милли-мәдәни автономияләргә хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;
 - Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм торак пункт территориясендә милләтләре мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтә;
 - торак пункт территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә мобилизацияләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;
 - муниципаль янгын күзәтчелеген булдыра;
 - туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
 - кеше хокукларын тәэмин итүне жәмәгәт контролендә тотучы жәмәгәт күзәтү комиссияләргә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтә;
 - инвалидларның иجتимаый берләшмәләргә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның иجتимаый берләшмәләре тарафыннан «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә;
 - гражданның торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондын торак урыннарын арендау шартнамалары буенча муниципаль торак фонды торак урыннарын бирә;
 - торак пункт территориясендә яшәүче караучысыз хайваннары тоту һәм тоту буенча чаралар үткәрә;
 - "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында" Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра.

инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнган кешеләрнең, адаптив физик культура һәм адаптив спортның Физик культурасын һәм спортның үстерүгә ярдәм күрсәтә;
- Россия Федерациясенен 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы "кулланучылар хокукларын яклау турында"гы Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыру.

VI бүлек. БАШКА ЖИРЛЕ УЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ. ЖИРЛЕ УЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

52 нче маддә. Торак пунктның ревизия комиссиясе

1. Жирлекнең ревизия комиссиясе даими эшлөүче, жирле финанс контроле үзидарәсенен коллегияль органы булып тора.

2. Жирлекнең ревизия комиссиясе рәис һәм ике әгъзадан тора.
Жирлекнең Ревизия комиссиясен оештыру һәм эшчәнлек тәртібе, вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, «Россия Федерациясе субъектлары һәм муниципаль берәмлекләренен контроль-хисап органнарын оештыруның һәм эшчәнлегенен гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы федераль законнар, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы федераль законнар, башка федераль законнар һәм башка норматив законнар белән билгеләнә. Россия Федерациясенен хокукый актлары, поселок Советы тарафыннан расланган поселокның Ревизия комиссиясе турында нигезләмә, башка муниципаль норматив хокукый актлар белән.
Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртіптә торак пунктның Ревизия комиссиясе оенмасын һәм эшчәнлеген хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

53 нче маддә. Торак пунктның сайлау комиссиясе

1. Жирлекнең сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, депутатны, жирле үзидарәнен сайлап куелган органы әгъзасын, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне эерләүне һәм үткөрүне оештыра.
2. Жирлекнең сайлау комиссиясе муниципаль орган булып тора, ул жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасына керми.
3. Жирлекнең сайлау комиссиясе жирлек Советы тарафыннан федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртіптә формалаштырыла.
4. Авыл жирлегә сайлау комиссиясенен вәкаләтләре биш ел тәшкил итә.
5. Жирлекнең сайлау комиссиясе 6 әгъзадан тора, хәл иткүче тавыш хокукы бар.
6. Жирлекнең сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында асырым юл белән карала.
7. Жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре, анын эшчәнлиге тәртібе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән көйләнә.
8. Жирлек Советы мәрәжәгәте нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча жирлекнең сайлау комиссиясе вәкаләтләре ТР Аксубай муниципаль районы территорияль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

54 нче маддә. Жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнары үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Бу уставта билгеләнгән вәкаләтләр бүленеше нигезендә, жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлекнең башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстакыйль рәвештә башкаралар.
2. Жирлек советы һәм жирлекнең башкарма комитеты жирлекнең икътисади һәм социаль үсеше процессын нәтижәле идарә итү һәм анын халкы мәнфәгатләрендә законнарда, әлеге уставта билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.
3. Жирлек советы һәм жирлекнең башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны алар нмзаланганнан соң жиде көн эчендә бер-берсенә жиберәләр.
5. Жирлек башлыгы, жирлекнең башкарма комитеты жиғәкчесе буларак, жирлек советына жирлек советының, жирлек башлыгының хокукый актларын кабул итү, гамәлдан чыгару, үзгәртү турында тәкълим белән мәрәжәгәте итәргә, шулай ук аларны суд тәртібендә шикаят итәргә хокукы.
6. Жирле үзидарәнен башка органнарының үзара эн итү тәртібен жирлек советы билгели ала.

55 нче маддә. Жирле үзидарә органнары арасындагы бәхәсләрне хәл итү
Жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килешү процедураларын үткәрү юлы белән яки суд тәртібендә хәл ителә.

VII бүлек. ЖИРЛЕ УЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

56 нчы маддә. Юридик зат хокукларына ня булган жирле үзидарә органнары

Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хокуклары жирлек советына һәм жирлекнең башкарма комитетына бирелә.
Башкарма комитет органнарын юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәве өчен нигез булып жирлек Советының муниципаль казна учреждениесе формасында тиешле орган булдыру турындагы карары һәм жирлек башкарма комитеты жиғәкчесе тәкълиме буенча жирлек Советы тарафыннан анын турында нигезләмәне раслау тора.

57 нче маддә. Жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Жирле үзидарә органнары һәм муниципаль органнар эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.
2. Закон, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары белән каралган очракларда жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәэмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә жирлек бюджетында асырым юл белән карала.

58 нче маддә. Жирлекнең жирле үзидарә органнарын финанслау

Жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.

VIII бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

59 нчы маддә. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфай затларның эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләр

1. Азат ителмәгән нигездә эшләүче жирлек Советы депутатына жирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашу, жирлек Советы йөкләмәләрен үтәү вакытында гамәлдәге законнарда каралган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә.
2. Үз вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә гамәлгә ашыручы жирлек башлыгы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очракларда жирлек башлыгы вазифаларын башкарганда, жирлек башлыгының айлык акчалата түләвенен 90% күләмендә бүлөк түләнә.
3. Жирлекнең ревизия комиссиясә һәм жирлекнең сайлау комиссиясә әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, жирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

60 нчы маддә. Жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатларының кагылысызлыгы гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән жирлек башлыгының хокукларын гарантияләү, аларны жинаять яки административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, тоткарлаганда, кулга алуда, тентүдә, сорау алуда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук депутатларга, алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт бинасына, аларның багажына, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар кулланган элмәт чаралары, аларга караган документлар федераль законнар белән билгеләнә.
2. Федераль закон нигезендә, жирлек Советы депутаты тавыш бирүдә әйтелгән фикер, позиция һәм аның статусына туры килгән башка гамәлләр өчен, шул исәптән аның вәкаләтләре сорогы тәмамланганнан соң, жинаять яки административ-процессуаль гамәлләр тартыла алмый. Әлеге положение жирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында ысқыллаулар, яла ятулар яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозулар булган очракларга кагылмый.

IX бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРНЫҢ ЖАВАПЛИЛЫҒЫ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ КЕШЕЛӘРЕ, АЛАРНЫҢ ЭШЧӘНЛӘГЕН КОНТРОЛЬДӘ ТОТУ ҺӘМ КҮЗӘТУ

61 нче маддә. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затларының жаваплылыгы

Жирле үзидарә органнары һәм вазифан затлары закон нигезендә жирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында жавап бирәләр.

62 нче маддә. Жирлек Советы депутатларының жирлек халкы алдында жаваплылыгы

Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән жирлек башлыгы, жирлек халкы алдында жаваплылыгы жирлек халкының ышанычын югалту нәтижәсендә, хокуксыз карарлар кабул итү яки хокуксыз гамәлләр (гамәлсезлек) кылу нәтижәсендә, аларны суд тәртибендә раслау очрагында башлана.

2. Жирлек халкының ышанычын югалткан жирлек Советы депутаты, шул исәптән жирлек башлыгы, әлеге уставның 13 статьясында билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә жирлек халкы тарафыннан кире чакырылырга мөмкин.

63 нче маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазифан затларының дәүләт алдында жаваплылыгы

1. Жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларының дәүләт алдындагы жаваплылыгы тиешле суд карары нигезендә, алар Россия Федерациясә Конституциясен, федераль конституцион законнары, федераль законнары, муниципаль берәмлек уставын бозган очракта, шулай ук күрсәтелгән органнар һәм вазыйфаи затлар тарафыннан аларга тапшырылган асым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очракта килә.
2. Жирлек Советын тарату, вазифасыннан азат итү һәм жирлек башлыгын отставкага жиберү нигезләре һәм тәртибе 2003 елның 06 октябриндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

64 нче маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазифан затларының физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы

Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифан затларының физик һәм юридик затлар алдында жаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

X бүлек. жирлекнең муниципаль хокукый актлары

65 нче маддә. Жирлекнең муниципаль хокукый актлары системасы

1. Муниципаль хокукый актлар системасына торак пункт керә:
 - 1) жирлек уставы, жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;
 - 2) жирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
 - 3) әлеге Уставта каралган жирлек башлыгы, Башкарма комитет һәм жирле үзидарәнен башка органнары һәм вазифан затларының норматив һәм башка хокукый актлары.
2. Жирлек уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлгә ия һәм бөтен жирлек территориясендә кулланыла.
3. Башка муниципаль хокукый актлар әлеге уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.
3. Жирлек Уставының, әлеге Уставка, Россия Федерациясә Конституциясенә, федераль законнарда һәм аларга ярашлы кабул ителгән торган Татарстан Республикасы законнарына үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту турында муниципаль хокукый актың каршылыгы рөхсәт ителми.
4. Жирле үзидарә органнары һәм вазифан затлары кабул иткән муниципаль хокукый актлар жирлекнең бөтен территориясендә мәжбүри үтәләргә тиеш.
5. Муниципаль хокукый актлар гамәлдән чыгарылырга яки аларның гамәлдә булуы тиешле муниципаль хокукый актың кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яки жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, мондый органнар яки тиешле вазыйфалар бәгерелгән яки күрсәтелгән органнар яки вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлегә үзгәртелгән очракта, туктатылырга мөмкин - жирле үзидарә органнары яки жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, аларның вәкаләтләренә муниципаль хокукый актың гамәлдән чыгару яки туктатып тору вакытына тиешле муниципаль хокукый актың кабул итү (чыгару), шулай ук суд тарафыннан каралган; ә жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга салучы өлешендә - Россия Федерациясенен вәкаләтле дәүләт хакимияте органы тарафыннан.
6. Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актың гамәлдә булуы аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яки жирле үзидарәнен вазыйфаи заты тарафыннан Россия Федерациясә Президенты каршындагы Эшкарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилен Россия Федерациясә Эшкарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр турында Россия Федерациясә законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәсен алган очракта кичкәмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнен үтәләше турында жирлекнең башкарма комитеты яки жирле үзидарәнен вазыйфаи затлары Россия Федерациясә Президенты каршындагы эшмәкәрләрнең хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирлек Советы алар карар кабул иткән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.
7. Эшкарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләрен ачыклау максатларында эшкарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылган муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан

Республикасы Законаы нигезендә муниципаль норматив хокукий актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары тарафыннан үткәрелүче экспертизага дучар ителә.

8. Муниципаль хокукий актларны үтәмәгән өчен гражданныр, оешма житәкчеләре, дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары федераль законнар һәм административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә жаваплы.

9. Муниципаль берәмлек оештыручы оешмаларның хокукий статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукий актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган киешүләр рәсми рәвештә басылдып чыкканнан соң (халыкка итәлгәннән соң) үз көченә керә.

66 нчы маддә. Гражданнырның ихтиярын туридан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле аһамияттәге мәсьәләләренә хәл итү туридан-туры торак пункт халкы тарафыннан жирле референдумда(гражданныр жыенында) гражданнырның ихтиярын туридан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлтә ашыру өчен өстәмә рәвештә 2. Өгәр жирлек халкының ихтиярын туридан-туры белдерү юлы белән кабул ителсә, жирле үзидарә органы яки жирлекнең жирле үзидарә вазыйфаи заты, муниципаль норматив хокукий акты кабул итү (чыгару) таләп ителсә, жирле үзидарә органнар кабул ителгән карар үз көченә кертгән көннән алып 15 көн аларның компетенциясенә әлегә акты кабул итү (чыгару) керә, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кертгән көннән алып 15 көн эчендә тиешле акты әзерләү һәм (яки) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш муниципаль норматив хокукий акт. Бу вакыт өч айдан артыска тиеш.

3. Гражданнырның ихтиярын туридан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлтә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукий акты чыгару срогын бозу жирлек башлыгын кире алу, жирлек Советы вәкәләтләрен вакыттыннан алда туктату өчен нигез булдып тора.

67 нче маддә. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукий актларның төрләре

1. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкәләтләрен үтәү өчен түбәндәге муниципаль хокукий актлар чыгаралар:

1) торак пункт Советы торак пункт Советы карарлары;
2) жирлек башлыгы жирлек башлыгының карарлары һәм боерыклары;
3) жирлекнең башкарма комитеты жирлекнең башкарма комитеты карарлары һәм боерыклары.
2. Жирле үзидарә органнар башка вазыйфаи затлары әлегә уставларга, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль норматив хокукий актларга билгеләнгән вәкәләтләре чикләрендә боерыклар һәм боерыклар чыгаралар.

68 нче маддә. Муниципаль хокукий актлар әзерләү

1. Муниципаль хокукий актлар проектларын жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, Аксубай районы прокуроры, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнырның инициатив төркемләрә, шулай ук жирлекнең аны алып бару мәсьәләләре буенча Ревизия комиссиясә кертә ала.

2. Муниципаль хокукий актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушылган документларның исемлеге һәм формасы жирлек Советы Регламенты һәм жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлтә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукий актлар проектлары Татарстан Республикасы Законаы нигезендә муниципаль норматив хокукий актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары тарафыннан үткәрелгән Жайлау йогынтысын бәяләргә тиеш.

Муниципаль норматив хокукий актлар проектларының жайлау йогынтысын бәяләү "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында"2004 елның 28 июлендәге 45-ТР3 номерлы Татарстан Республикасы Законаы нигезендә муниципаль норматив хокукий актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары (жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары) тарафыннан үткәрелә.

4. Эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлтә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукий актларга Экспертиза эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлтә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләренә ачыклау максатларында үткәрелә.

5. Муниципаль норматив хокукий актларга экспертиза жирле үзидарә органнары (жирле үзидарә органнары вазыйфаи затлары) тарафыннан "Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында"2004 елның 28 июлендәге 45-ТР3 номерлы Татарстан Республикасы Законаы нигезендә муниципаль норматив хокукий актлар белән билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнарында расланган планнарга ярашлы рәвештә үткәрелә.

69 нчы маддә. Торак пункт советының хокукий актлары

1. Жирлек Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, устав белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча жирлек территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләрен билгеләүче карарлар, жирлек башлыгын отставкага жиберү турында карар, шулай ук жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә устав белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Жирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

Жирлек башлыгы тавышы жирлек Советы карарларын кабул иткәндә жирлек Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

3. Жирле салымнары һәм жыемнары билгеләү, үзгәртү һәм бетерүне, жирлек бюджеты акчаларынан чыгымнары гамәлтә ашыруны күздә тоткан жирлек Советы карарлары жирлекнең башкарма комитеты инициативасы буенча яки аның нәтижәсә булганда гына жирлек Советы каравына кертеләргә мөмкин. Әлегә нәтижә жирлекнең башкарма комитетына карар проекты тапшырылганнан соң утыз көн эшендә жирлек Советына тапшырыла.

4. Жирлек Советы карарларына жирлек башлыгы аларны кабул иткән көннән алып өч көн эчендә кул куя һәм әлегә уставта билгеләнгән тәртиптә басылдып чыга (халыкка чыгарыла).

70 нче маддә. Жирлек башлыгының хокукий актлары

1. Жирлек башлыгы законнарда, әлегә Уставта һәм жирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкәләтләре чикләрендә жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре, жирлек башкарма комитетының жирле аһамияттәге мәсьәләләр һәм жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкәләтләрен гамәлтә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар һәм боерыклар чыгара, шулай ук жирлек Башкарма комитетының жирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча боерыклары.

2. Жирлек башлыгы әлегә устав белән «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга, башка федераль законнарга ярашлы рәвештә, аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм боерыклар чыгара.

71 нче маддә. Муниципаль хокукий актларны бастырып чыгару (халыкка чыгару) һәм үз көченә керү тәртибе.

1. Жирлек Советы карарлары, эгәр карар үзе башканы билгеләмәсә, жирлек башлыгы тарафыннан имзаланганнан соң 10 көн узгач үз көчөнә керә. Жирлек советының салымнар һәм жыемнар турындагы норматив хокукый актылары Россия Федерациясә Салым кодексына ярашлы рәвештә үз көчөнә керә. Жирлек Советының жирлек уставын кабул итү яки әлегә уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карарлары Федераль закон, әлегә устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көчөнә керә.
2. Жирлек башлыгының, жирлек Башкарма комитетының хокукый актылары, эгәр актлар белән башкасы билгеләнмәгән булса, имзаланган көннән үз көчөнә керә.
3. Муниципаль берәмлек оештыручы оешмаларның хокукый статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылмышлы муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органлары арасында төзелә торган килешүләр рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң (халыкка ытлан ителгәннән соң) үз көчөнә керә.
4. Һәр муниципаль хокукый актта аның рекузитлары булырга тиеш: аның исеме, имзалану датасы (жирлек Советы кабул иткән хокукый актлар өчен шулай ук жирлек Советы кабул иткән дата), теркәлү номеры, хокукый акта кул куйган вазифа затның исеме, мөһер.
5. Жирлек Советының жирлек бюджеты турында, аны үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, аны гамәлдән чыгару һәм аның гамәлдә булуын туктату, аның үтөлеше турында хисап, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турында карарлары жирлек Советы, жирлек башлыгы, жирлек башкарма комитеты тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан яисә аларның аерым нигезләмәләреннән тыш, жирлек Советы тарафыннан имзаланганнан соң жиде көн эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш, анда Федераль закон белән чикләнгән мәгълүмат бар.
6. Муниципаль сайлаулар, жирле референдум, жирлек Советы депутатын чакырып алу, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору, жирлек башлыгы һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсә буенча тавыш биру турында норматив булмаган хокукый актлар һәм законнарда ярашлы рәвештә башка актлар мәжбүри рәвештә бастырылырга (халыкка ытлан ителгәргә) тиеш.
7. Закон яки әлегә Устав нигезендә рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган нормага каршы муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яки жирле үзидарә вазифа затлары карары буенча бастырылырга (халыкка житкерелгәргә) мөмкин.
8. Бастырып чыгарганда (халыкка чыгарганда) муниципаль хокукый актының рекузитлары, район газетасы «Сельская новь» ның чыгу датасы, Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру датасы, торак пунктның мәгълүмати стендарында урнаштыру датасы күрсәтелә.
9. Муниципаль норматив һәм башка хокукый актларны рәсми рәвештә бастырып чыгару аларның тулы текстын район газетасы «Сельская новь» да бастырып чыгару яки аларның тулы текстын Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру юлы белән башкарыла.
10. Өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый актлар Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында, Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталында, Щербенский авыл жирлегенә мәгълүмати стендарында урнаштырылырга мөмкин.
11. Муниципаль норматив һәм башка хокукый актларны халыкка житкерү аларның тулы текстларын торак пунктлар территориясендә мәгълүмати стендарга урнаштыру юлы белән аларны гомуми мәгълүматка житкерудан гыйбарәт. Күрсәтелгән мәгълүмат стендары саны, аларның урнашу урыннары жирлек Советы тарафыннан раслана һәм жирлек халкының норматив һәм башка хокукый актлар тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш. Муниципаль норматив һәм башка хокукый актлар күрсәтелгән мәгълүмат стендарында алар урнаштырылган көннән алып 30 көн давамында булырга тиеш.
12. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданның жыенында) кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар, Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлар регистрына кертелгәргә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы тарафыннан Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

72 нче маддә. Торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләренә эчтөлгә

1. Жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре-Россия Федерациясә законнары һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актылары, шулай ук Татарстан Республикасы норматив хокукый актылары нигезендә жирлек территориясен төзекләндерүгә һәм төзекләндерү элементларына таләпләр, жирлек территориясен төзекләндерү буенча чаралар исемлеген, аларны үткәрү тәртибен һәм вакытлычлыгының билгеләүче муниципаль хокукый акт.
2. Торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләре торак пункт Советы тарафыннан раслана.
3. Торак пунктның төзекләндерү кагыйдәләре:
 - 1) гомуми файдаланудагы территорияләргә тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;
 - 2) биналарның, корылмаларның, корылмаларның фасадларының һәм саклагыч конструкцияләренә тышкы күренеше;
 - 3) төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, тоту һәм торгызу, шул исәптән жир эшләре үткәрелгәннән соң;
 - 4) торак пункт территориясен яктыртуны оештыру, биналарны, корылмаларны, корылмаларны архитектура яктыртуны кертеп;
 - 5) торак пункт территориясен яшелләндерүне оештыру, шул исәптән торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннары, чәчәк бакчаларын һәм үләнле үсемлекләр белән биләнгән башка территорияләргә булдыру, тоту, торгызу һәм саклау тәртибен;
 - 6) мәгълүматны Торак пункт территориясендә урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр, элмә такталар урнаштыру;
 - 7) балалар һәм спорт мәйданчыкларын, хайваннары йөртү өчен мәйданчыкларын, парковкаларын (парковка урыннарын), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм тоту;
 - 8) жаяулар коммуникацияләрен оештыру, шул исәптән тротуарлар, аллеялар, юллар, сукмаклар;
 - 9) күрсәтелгән территория буенча инвалидларның һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә тоткарлыксыз хәрәкәт тәэмин итү максатыннан торак пункт территориясен төзекләндерү;
 - 10) торак пункт территориясен жыештыру, шул исәптән кышкы чорда;
 - 11) яңгыр суларын агызуны оештыру;
 - 12) жир эшләрен башкару тәртибе;
 - 13) биналарның, корылмаларның, корылмаларның, жир кишәрлекләренә финанс, милекчеләре һәм (яки) башка законлы хужаларының (купфирлы йортлардагы милекчеләрдән һәм (яки) башка законлы милекчеләрдән тыш, алар астында жир кишәрлекләре барлыкка килмәгән яки мондый йортлар чикләре буенча төзелгән) янәшәдәге территорияләргә тотула катнашуы;
 - 14) Татарстан Республикасы Законнда билгеләнгән тәртиптә ярашлы рәвештә янәшәдәге территорияләр чикләрен билгеләү;
 - 15) авыл жирлегә территориясен бөйрәмчә рәсмиләштерү;
 - 16) торак пункт территориясен төзекләндерү буенча чараларны гамәлгә ашыруда гражданның һәм оешмаларның катнашу тәртибе;
 - 17) торак пункт территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тотуны гамәлгә ашыру.
3. Татарстан Республикасы законы белән аерым муниципаль берәмлекләренә табигый-климат, географик, социаль-иқтисади һәм башка үзенчәккәләреннән чыгып, торак пунктлар территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән көйләнә торган башка мәсьәләләр каралган.

XI бүлек. ТОРАК ПУНКТНЫҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

73 нче маддә. Торак пунктның иқтисади нигезе

1. Жирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектә булган милек, жирлек бюджеты акчалары, шулай ук жирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

74 нче маддә. Жирлекнең муниципаль милке

1. Торак пункт милкендә булырга мөмкин:

- 1) жирле аһамияттәге мәсьәләләргә хал итү өчен билгеләнгән милек;
- 2) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очракларда жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкат, шулай ук «жирле үзидарә органнарын оештыруның гомуми принципнары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 4 өлешендә каралган тәртіптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкат Россия Федерациясендә үзидарәләр.
- 3) жирлек Советы карарларына ярашлы рәвештә жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазифан затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәмин итү өчен билгеләнгән милек;
- 4) жирле үзидарә органнарына федераль законнар белән хал итү хокукы бирелгән һәм жирле аһамияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләргә хал итү өчен билгеләнгән милек;
- 5) федераль законнарда ярашлы рәвештә башка милек;

75 нче маддә. Жирлекнең муниципаль милке белән идарә итү, файдалану һәм аның белән идарә итү

1. Жирле үзидарә органнары жирлек исемнән муниципаль милеккә Россия Федерациясенең Конституциясенә, федераль законнарда һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә мөстәкыйль рәвештә ия булалар, файдаланалар һәм алар белән идарә итәләр.
2. Жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясенең дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә чиглаштырылган, башка килешүләр төзәргә хокуклы.
3. Жирлекнең жирле үзидарә органнары муниципаль милек реестрын Россия Федерациясенең Хөкүмәт вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртіптә алып баралар.

76 нчы маддә. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Торак пункт муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, үзгәртәп оештыра һәм бетерә ала. Хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән жирле аһамияттәге мәсьәләләргә хал итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль хужалык жәмгыятьләр төзүдә катнаша ала. Оештыручының муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирле үзидарә орган вәкаләтле органнары башкара.
2. Оештыручының функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләргә максатларын, эшчәнлек шартларын һәм тәртібнең билгеләләр, аларның уставларын раслыйлар, әлеге предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазифага билгеләләр һәм вазифаларынан азат итәләр, әлеге Уставта һәм муниципаль хокукый актларда каралган тәртіптә аларның эшчәнлегенә турында хисаплар тыңлыйлар.
3. Жирлекнең жирле үзидарә органнары жирлек исемнән муниципаль казна учреждениеләренә йөкләмәләре буенча субсидияләре жавап бирәләр һәм федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртіптә аларның үтәлешен тәмин итәләр.

77 нче маддә. Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртібе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртібе һәм шартлары федераль законнарда ярашлы рәвештә жирлек Советы карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль милекне кулланудан һәм хосусыйлаштырудан кәргән керемнәр авыл жирлегенә бюджетнага керә.

78 нче маддә. Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.
XII бүлек. ТОРАК ПУНКТНЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

79 нчы маддә. Торак пункт бюджеты

1. Торак пунктның үз бюджеты бар.
2. Жирлек бюджеты жирлек советының Муниципаль норматив хокукый акты формасында эшләнә һәм раслана.
3. Жирлек бюджетында жирлекнең жирле аһамияттәге мәсьәләләрен хал итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелгән керемнәр һәм жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр хисабына жирлек бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.
4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары федераль законнарда билгеләнгән тәртіптә һәм аларга ярашлы рәвештә Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында кабул ителә торган тәртіптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яки) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына жирлек бюджеты үтәлеше турында хисаплар тапшыралар.

80 нче маддә. Торак пунктта бюджет процессы

1. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен контрольдә тоту жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә башкарыла. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртібе Россия Федерациясенең Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.
2. Жирлек бюджеты проекты, жирлек бюджетын раслау турында жирлек Советы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, жирлек бюджеты үтәлеше барышы һәм жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
3. Жирле салымнар турында муниципаль норматив хокукый актларга үзгәрешләр керту турында жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты, Россия Федерациясенең бюджет системасы бюджетларын керемнәрен үзгәртүгә китерә торган, чираттагы финансы елында һәм план чорында үз көчнә керә торган жирлек Советына жирле бюджет турында карар проекттын керткән көнгә кадәр 10 көннән да сонга калмыйча жирлек советының Муниципаль норматив хокукый акты кабул ителергә тиеш. Чираттагы финансы елы һәм план чоры.
4. Жирлек бюджеты проекты оч елга (Чираттагы финансы елы һәм план чоры) төзелә һәм раслана.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты жирлеккең чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәмин итү максатларында жирлекнең социаль-икътисади үсеше фаразы нигезендә төзелә.
6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм жирлек советының әлеге муниципаль хокукий акты нигезендә жирлек башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.
7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектының төзү:
Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәте таләпләрен) билгеләүче Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Жыенына юлдамасы нигезләмәләре;
Татарстан Республикасы Президентының Татарстан Республикасы Дәүләт Советына Юлдамасы;
торақ пунктның социаль-икътисади үсешен фаразлау;
жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенә төп юнәлешләре;
бюджет прогнозы (бюджет прогнозы проекты, бюджет прогнозы үзгәрешләре проекты) озак вакытлы чорга;
дәүләт (муниципаль) программаларында (дәүләт (муниципаль) программалары проектларында, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр проектларында).
8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карарла бюджетның төп характеристикалары буларга тиеш, аларга бюджет керемнәренә гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, жирлек советының муниципаль хокукий акты (бюджет турында карардан тыш) белән билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.
9. Жирлек бюджеты турында карар белән:
- жирлек бюджеты керемнәренә Баш администраторлары Исемлегә;
- жирлек бюджеты дефицитын финанслау чыганақларының Баш администраторлары Исемлегә;
- чыгым төрләренә бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) яки бүлекләре, бүлекчәләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары һәм эшчәнлекнең программа булмаган юнәлешләре), чыгым төрләренә төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) һәм (яки) максатчан статьялары муниципаль программалары һәм эшчәнлекнең программа булмаган (төркемнәре һәм төркемчәләре) һәм (яки) максатчан статьялары муниципаль программалары һәм эшчәнлекнең программа булмаган (төркемнәре һәм төркемчәләре) бунча бюджет ассигнованиеләрен бүлү Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарын классификацияләү чыгымнары, шулай ук бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре бунча, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, жирлек Советының муниципаль хокукий акты белән билгеләнгән;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарынның ведомство структурасы;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына чыгымнарны ведомство структурасында бюджет чыгымнарын классификацияләүнең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары һәм чыгым төрләре бунча бюджет ассигнованиеләрен бүлү;
жәмәгәт норматив йөкләмәләрен үтәүгә юнәлтелгән бюджет ассигнованиеләренә гомуми күләме;
башка бюджетлардан алынган һәм (яки) Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына чираттагы финанс елында һәм план чорында бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;
- план чорының беренче елына жирлек бюджетының шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарынның гомуми күләменә 2,5 процентыннан ким булмаган күләмдә (максатчан билгеләнелгән ия булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларының бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына гомуми күләмгә 5 процентыннан ким булмаган күләмдә торақ пункт бюджеты чыгымнары (Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларының бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), максатлы билгеләнүләре булган);
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет дефицитын финанслау чыганақлары;
- Чираттагы финанс елының һәм һәр план чорының соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль эчкә бурычның югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр бунча бурычның югары чиге күрсәтелгән;
- Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә билгеләнгән һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, жирлек советының муниципаль норматив хокукий акты тарафыннан кабул ителгән жирлек бюджетының башка күрсәткечләре.
10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.
Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлли һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.
12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турында карар проекты белән бер үк вакытта жирлек Советына:
муниципаль берәмлекнең бюджет һәм салым сәясәтенә төп юнәлешләре;
агымдагы финанс елының узган чорында торақ пунктның социаль-икътисади үсешенә алдан йомгақлары һәм агымдагы финанс елында торақ пунктның социаль-икътисади үсешенә котелгән йомгақлары;
Чираттагы финанс елына һәм план чорына торақ пунктның социаль-икътисади үсешен фаразлау;
Чираттагы финанс елына һәм план чорына торақ пунктның консолидацияләнгән бюджетының төп характеристикаларын (килемнәрен гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразлау, яки расланган урта сроклы финанс планы;
торақ пункт бюджеты проектына аңлатма язуды;
бюджетара трансфертларны бүлү методикасы (методика проектлары) һәм исәп-хисаплары;
Чираттагы финанс елының (Чираттагы финанс елы һәм һәр план чоры елы) соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль эчкә бурычның югары чиге һәм (яки) Чираттагы финанс елының һәм һәр план чоры елының соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль тышкы бурычның югары чиге;
агымдагы финанс елына көтелгән бюджет үтәлешен бәяләү;
Чираттагы финанс елына һәм план чорына муниципаль эчкә бурычлар программасы проекты;
жирлек Советы, жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән күрсәтелгән органнарның бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата жирлекнең башкарма комитеты белән фикер каршылыклы килеп чыккан очракта тәкъдим ителә;
бюджет керемнәре чыганақлары реестрлары;
Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексында һәм әлеге Уставта кабул ителгән башка документлар һәм материаллар.
Бюджет ассигнованиеләрен муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программа юнәлешләре бунча бүлү бюджеты турында карар белән расланган очракта, бюджет турында карар проектына муниципаль программаларның паспортлары тапшырыла.
Әгәр бюджет турында карар проекты бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре бунча бюджет ассигнованиеләрен бүлү кушымтасын үз эченә алмаса, бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре бунча бюджет ассигнованиеләрен бүлү кушымтасы бюджет турында карар проектына аңлатма язудына кушымталар составына кертелә.
12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектының төзү жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.
13. Жирлекнең башкарма комитеты жирлек советына чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет турында карар проектының агымдагы елның 15 ноябреннән соңга калмыйча керте.

14. Жирлек бюджетты туурнда карар прокстын карау һәм аны раслау тартибе, жирлек советының муниципаль норматив хокукий акты белән билгеләнгән, Чираттагы финанслының 1 гыйнварынан бюджет туурнда карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясә Бюджет кодексының 1841 статьясы нигезендә күрсәткәнләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.
15. Жирлек бюджетты туурнда Карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанслының 31 декабрәгә кадәр гамәлдә, әгәр Россия Федерациясә Бюджет кодексында һәм (яки) жирлек бюджетты туурнда карарда башкасы каралмаган булса.
- Жирлек бюджетты туурнда карар билгеләнгән тартиптә имзаланганнан соң үн көннән дә сонга калмыйча рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка чыгарылырга) тиеш.
16. Жирлекнен жирле үзидарә органнары жирлек бюджеттының баланслы булуын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, муниципаль бурыч күләме һәм структурасы, жирлекнен бюджет йөкләмәләрен үтәү бунча билгеләнгән федераль законнарының һәм Татарстан Республикасы законнарының үтәлешен тәэмин итә.
17. Торак пункт бюджетты керемнәре Россия Федерациясә бюджет законнарына, салымнар һәм жымнар туурнда законнарға һәм банка мәжбүри түләүләр туурнда законнарға ярашлы рәвештә формалаштырыла.
18. Жирлек бюджетты чыгымнары Россия Федерациясә Бюджет кодексында каралган формаларда башкарыла.
19. Жирлек бюджеттының федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкәләтләрен финанслауга чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очрақлардан тыш, рөхсәт ителми.
20. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясә Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

81 нче маддә. Муниципаль ихтияжларны тәэмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтияжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтияжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу өлкәсендә контракт системасы туурнда» 2013 елның 05 маендагы 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясендә башка норматив хокукий акты нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль ихтияжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу жирлек бюджетты акчалары хисабына башкарыла.

82 нче маддә. Торак пункт гражданнының үзара салым салу чаралары

1. Гражданнының үз-үзләренә салым салу чаралары лип гражданнының жирле эһәмиятгә конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен бер тапкыр түләүләре аныатыла. Гражданнының үзара салым тартибендә түләүләр күләме, аерым категория гражданныдан тыш, жирлектә яшәүчеләрен һәм санының 30 процентынан артмаска тиеш булган (жирлек составына керүче торак пункт), алар өчен түләүләр күләме комитетләргә мөмкин.
 2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданнының бер тапкыр түләүләрен кергү һәм куллану мәсьәләләре жирле референдумда, ә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның һәм принципнары туурнда» 2003 елның 06 октябрәндегә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясының 1 өлешендәгә 4.1 пунктнда каралган очрақларда гражданныр жыенында хәл ителә.
 3. Жирле референдумда Гражданнының бер тапкыр бирелә торган түләүләрен жыю туурндагы карар басылып чыккан жирлекнен башкарма комитеты:
 - референдум карарында каралган эшләрне башкаруны оештыра һәм әлеге карарда каралган тартиптә жирлек халы алдында аларның үтәлешен туурнда хисап бирә.
 4. Гражданнының үзара салым акчалары жирлек бюджеттының үз керемнәренә карый.
- 83 нче маддә. Торак пунктның муниципаль үзләштерүләре

1. Жирлек бюджетты дефицитын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында муниципаль эчке бурычларны федераль законнарда билгеләнгән тартиптә башкарырга хокуксы.
2. Муниципаль заимствованияләрне жирлек исеменнән гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясә Бюджет кодексына һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә жирлекнен башкарма комитетына карый.
3. Агымдагы финанслы башына жирлек бюджетты акчаларының калдыклары агымдагы финанслы елында жирлек бюджетты туурнда карар белән жирлек бюджетты дефицитын финанслауны күрсәтелгән чыганагы буларак каралган акчалардан артык күләмдә касса өзекләкләрен каплауга юнәлтеләргә мөмкин.

84 нче маддә. Жирлекнен жирле бюджетты үтәлеше

1. Жирле бюджет Россия Федерациясә Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.
2. Жирлек бюджетты касса берләмәгә һәм чыгымнарының ведомствого буйсынуы нигезендә башкарыла.
3. Жирлек бюджетты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, жирлек бюджетты акчаларының алу чыгарыларын шәхси счотларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясә һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тартиптә башкарыла.
4. Жирлек бюджеттының үтәлешен жирлекнен жыелма бюджет рәсеме һәм жирлекнен касса планы нигезендә оештырыла.

85 нче маддә. Бюджет хисабы. Жирлек бюджетты үтәлеше туурнда еллык хисап

1. Жирлекнен бюджет хисабы еллык булып төрә.
2. Жирлекнен бюджет хисабы жирлекнен башкарма комитеты тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисабы нигезендә төзелә.
3. Жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисап жирлек Советы карары белән расланьрга тиеш.
4. Жирлек Советына тапшырылганчы жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисап тышкы тикшерүгә дучар ителә, ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисабын тышкы тикшерүне һәм жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисапка нәтижә әзерләүне үз эченә ала.
- Жирле бюджет үтәлешен туурндагы еллык хисапны тышкы тикшерү муниципаль берәмлекнен контроль-хисап органы тарафыннан муниципаль берәмлек вәкиллеке органының муниципаль хокукий акты белән билгеләнгән тартиптә, РФ Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп, федераль законнарда билгеләнгән үзенчәлекләрне исәпкә алып башкарыла.
5. Жирлекнен башкарма комитеты агымдагы финанслының 1 апрелненнән дә сонга калмыйча жирлек бюджетты үтәлешен туурнда хисап тапшыра. Жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисапка нәтижә әзерләү бюджет акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисабын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган счотта үткәрелә.
6. Жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисапка нәтижә жирлекнен Ревизия комиссиясә тарафыннан жирлек Советына бер үк вакытта жирлекнен башкарма комитетына жиберелә.
7. Ел саен агымдагы финанслының 1 маеннан дә сонга калмыйча жирлекнен башкарма комитеты жирлек советына хисап финанслы елында жирлек бюджетты үтәлешен туурнда карар проксты, жирлек бюджетты үтәлешен туурнда башка бюджет хисабы һәм Россия Федерациясә бюджет законнарында каралган башка документлар кушымтасы белән жирлек Советының хисап финанслы елында жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисабын тапшыра.
8. Жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисапны карау нәтижәләре бунча жирлек Советы жирлек бюджетты үтәлешен туурнда еллык хисапны раслау яки кире кагу туурнда Карар кабул итә.

2) жирлек Советы кабул иткэн һәм жирлек башлығы имзалаган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта әлеге хокукый актта жирлек советының аны кабул итү турындагы карарына реквизитлар куела. Жирлек Советының мондый карарына күчеш положениеләрен һәм (яки) жирлек уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләреннән үз көченә керүе турындагы нормаларны кертү рөхсәт ителми.